

Знамените личности Србије XIX века

Приређивачи:

Живојин Ђурић
Миша Стојадиновић
Ивана Спасовић

ФОНДАЦИЈА
ЗА СРПСКИ
НАРОД И ДРЖАВУ

2021.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ СРБИЈЕ XIX ВЕКА

**ЖИВОЈИН ЂУРИЋ
МИША СТОЈАДИНОВИЋ
ИВАНА СПАСОВИЋ**

ИЗДАЈЕ:
Фондација „За српски народ и државу“

ДИЗАЈН КОРИЦА И ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ:
Горан Ратковић

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА:
Катарина Пиштелић

ШТАМПА:
Бирограф, Београд

ТИРАЖ:
500 примерака

© Фондација „За српски народ и државу“, 2021.

ISBN 978-86-81728-10-9

Илустрација на насловној страни:
Горан Ратковић

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

32:929(497.11)“18”
323(497.11)“18”

ЂУРИЋ, Живојин, 1954-

Знамените личности Србије XIX века / приређивачи Живојин Ђурић, Миша Стојадиновић, Ивана Спасовић. - Београд :
Фондација За српски народ и државу, 2021 (Београд : Бирограф). - 64 стр. ; 20 cm

Тираж 500. - Библиографија: стр. 62-64.

ISBN 978-86-81728-10-9

1. Стојадиновић, Миша, 1983- [аутор] 2. Спасовић, Ивана, 1972- [аутор]
а) Знамените личности – Србија – 19в б) Србија – Политичке прилике – 19в

COBISS.SR-ID 35209737

А

АВАКУМОВИЋ ЈОВАН, правник и државник (1841–1928). Служио је неко време у судској струци, а затим у Министарству унутрашњих дела. Био је министар правде у Ристићевом министарству 1880, а затим по други пут у либерално- радикалском министарству 1887. године. Био је један од вођа Либералне странке, нарочито кад су либерали били у опозицији. Први пут је постао председник владе и министар иностраних дела 1892, а други пут, после погибије краља Александра Обреновића 1903, само председник владе.

АЛИМПИЋ РАНКО, ђенерал (1826–1882). Ступио је у војску 1842, три године доцније произведен је за потпоручника, а 1876. постао је ђенерал. Студирао је шест година војне науке у Пруској и Белгији. Био је професор Војне академије 1850–1860, а 1860. управник. Први пут је постао министар грађевина 1873, а други пут 1878. године. Једно време је био начелник округа пожаревачког и крајинског, а затим члан Државног савета (1874).

АНАСТАСИЈЕВИЋ МИША, капетан (мајор Миша) (1803–1885). У Поречу, где је рођен, почео је рано да се бави трговином. Доцније је постао ортак кнеза Милоша и необично се обогатио. Највише је трговао сољу. Био је заступник румунских солара и на својим лађама, којих је имао 74, превлачио је Дунавом со из Румуније. Једна му је кћи била удата за Ђорђа Карађорђевића, сина Карађорђевићевог сина Алексе, који је умро у Кишињеву у Русији 1830. године. Анастасијевић је у Београду подигао велику зграду – Капетан Мишино здање (садашња зграда старог Универзитета) и поклатио га држави. Кад је почео да зида зграду причало се да ју је наменио за двор своме зету, за кога се на Светоандрејској скупштини 1858. мислило да ће заменити на престолу свог стрица, кнеза Александра. Изгледа да је и сам Анастасијевић тада радио за зета.

АРСИЋ ЕВСТАХИЈА, књижевница (Ириг, 14. март 1776. – Арад, 17. фебруар 1843). Била је прва српска књижевница која је штампала своје књиге. Андра Гавриловић је за 1814. годину, у којој је објављено њено прво дело, рекао да је прва „од како се у српској књижевности јавља женскиње, јавља Српкиња с пером у руци, као књижевник“. Била је и прва жена која је постала члан Матице српске 1838. године.

Одрасла у духу просветитељства, Евстахија је пошто-вала природне науке и била поборница школовања жена. Говорила је немачки, енглески, румунски и латински језик. Читала је Доситеја Обрадовића, историчара Јована Рајића, научника и писца Атанасија Стојковића, књижевника Милована Видаковића, француског филозофа Волтера. Немац Ото Дубислав Пирх је 1829. у књизи *Пушовање по Србији* написао да је Евстахија Арсић преводила Волтера, Виланда, Џејмса Томсона.

Њен трећи муж Сава Арсић био је сенатор, градски начелник, управитељ и добротвор арадске Препарандије (учитељске школе). Вук Караџић ју је назвао „благодарна и високоучена госпођа“, а Илија Огњановић „наук љубитељица“ и „љубитељица муза“.

Евстахија Арсић је ширила књиге међу Србима, помагала књижевницима, а четиристо примерака свог првог дела послала је школама с упутством да се новац од продаје стави под камату, и да се од тог новца сваке године награди „сиромашан, а доброг владања ученик српске Препарандије (учитељске школе) у Сомбору“. Тестаментом је своју имовину оставила пријатељима, двома арадским црквама и цркви у Иригу, жупанијској болници, Матици српској и српским школама у Араду. Завештала је и фонд од 3.000 форинти на управу арадској Црквеној општини, чији је задужбинар био Сава Текелија, тако да годишњу камату ужива пет сиромашних српских удовица.

Написала је књижевна дела: *Совјетѝ майѣрњи љрегра-јој обојеја љола јуноши серјској и валахиској, Полезнаја*

размишленија о чейверех їодишњих временех, с особеним їрибављенијем о їтрудољубији челоѵјека и оїуду їроисходившеї їолзе, Морална їоученија, Слово надїробноје.

АЋИМОВИЋ ЂОКА, београдски трговац. На изборима за Светоандрејску скупштину 1858, поред Михаила Барловца, Мише Анастасијевића и Милована Јанковића, и Аћимовић је изабран за народног посланика за варош Београд са 387 гласова.

Б

БАРЛОВАЦ МИХАИЛО, трговац. Пред Светоандрејску скупштину био је у државној служби па је дао оставку, канديدовао се за посланика у вароши Београду и изабран са највећим бројем гласова. На Светоандрејској скупштини имао је важну улогу и на седници од 10. децембра прочитао је акт оптужбе против тадашњег кнеза, узвикујући „да је кнез крив што народ пати“. Као присталица кнеза Милоша постао је његов ађутант, а затим, под кнезом Михаилом, управник вароши Београда.

БЕЛИМАРКОВИЋ ЈОВАН ЈОЦА (1827–1906). Гимназију и Лицеј завршио је у Београду 1846. године. Као државни питомац отишао је на Универзитет у Берлин, где је 1848. постао државни питомац Артиљеријске школе. Био је професор Војне академије од 1852. до 1857, а за време Светоандрејске скупштине управник вароши Београда. После тога је био на разним положајима у војној струци, а од 1868. до 1872. министар војни и заступник министра грађевина. Био је у два маха члан Државног савета, а неко време и наш војни изасланик у Црној Гори. После абдикације краља Милана 1889. Белимарковић је постао намесник његовом малолетном сину Александру, и то до 1893. године.

БЛАЗНАВАЦ МИЛИВОЈЕ ПЕТРОВИЋ, официр и државник (1824–1873). Чиновничку каријеру почео је у полицијској струци па је доцније (1845) прешао у војску и био ађутант кнеза Александра. Године 1848. учествовао је као добровољац у Книћаниновом одреду у борби против Мађара у Војводини. После тога провео је као државни питомац неко време у Француској изучавајући војне науке. Војну каријеру почео је 1854. као начелник војног одељења у Министарству унутрашњих дела, а 1856. вршио је дужност управника вароши Београда. Кад је кнез Милош поново дошао на престо 1858, Блазнавца је сматрао за свог противника и протерао га у његово село да тамо живи. За време друге владе кнеза Михаила, 1861. године, био је управник тополивнице у Крагујевцу, а од 1856. до 1868. министар војни. После убиства кнеза Михаила постао је први намесник малолетном кнезу Милану. Кад је кнез Милан ступио на власт 1872, Блазнавцу је дао генералски чин и поставио га за председника владе и министра војног. На том положају је идуће године и умро. Био је ожењен Катарином, сестром од тетке кнеза Милана.

БОШКОВИЋ СТОЈАН, политичар и историчар (1833–1908). Пошто је завршио гимназију и Лицеј у Београду, чиновничку каријеру је почео као професор, а затим и директор гимназије у Шапцу од 1853. до 1857. године. Из Шапца је премештен у Београд и од тада почиње активно да учествује у политици. Један од најистакнутијих младих либерала, активно је радио на збацивању кнеза Александра и повратку кнеза Милоша на престо. За време друге владе кнеза Милоша Бошковић је заједно са још неким либералима пао у немилост код кнеза па је због тога прогањан. Морао је да емигрира и неко време је провео у Белгији и Француској. После смрти кнеза Милоша вратио се у Србију и 1862. постао професор гимназије у Београду. За професора опште историје на Великој школи постављен је 1872. године. После

тога је двапут био министар просвете, затим државни саветник и посланик у Букурешту, Атини, Паризу и Бриселу.

БАЛОЖИЋ ВЕЛИМИР, књижар и издавач (1814–1887). Био је пореклом Чех, а у Београд је дошао 1850, пошто је за вршио филозофију у Чешкој. Књижарским послом почео је да се бави 1853, а од 1854. почео је да води књижару под својим именом. Његов син Драгутин, пошто је завршио трговачку академију, наставио је очев посао.

В

ВАСИЉЕВИЋ АЛИМПИЈЕ, политичар и књижевник (1831–1911). Духовну академију завршио је у Кијеву. Радио је као професор у гимназији и богословији, а 1869. је дошао за професора на Великој школи. Био је истакнути члан Либералне странке и активно је учествовао у омладинском покрету. У времену 1875–1887. био је четири пута министар просвете. После тога је двапут био наш посланик у Санкт Петербургу.

ВАСИЋ ИГЊАТ, прота подрински (лознички). По своме положају и чину био је посланик на Светоандрејској скупштини. На скупштини се истакао као одани присталица кнеза Милоша, мада је и раније по томе био познат. Он је заједно с крагујевачким послаником Тодором Туцаковићем поднео на скупштини предлог да се изда закон да штампа буде слободна. Сутрадан, по одласку кнеза Александра Карађорђевића у град, 11. децембра, док се у скупштини решавало о бекству старог и избору новог кнеза, прота Васић је отворио прозор на скупштинској згради и окупљеном народу узвикнуо: „Живео кнез Милош!“, на шта је народ прихватио његове речи и прогласио Милоша за кнеза.

ВЕЛИМИРОВИЋ ВУКОСАВА ВУКА, прва српска вајарка (Пирот, 30. мај 1888 – Београд, 12. децембар 1965). Рођена је као четврта кћи, односно шесто од 11 деце проте Милоша Велимировића.

Основну школу завршила је у Пироту, а 1911. уписала се на Уметничко-занатску школу у Београду. Тамо је проф. Борђе Јовановић запазио њен таленат и интересовање за скулптуру. После Првог светског рата отпутовала је у Париз и почела да учи вајање код Антоана Бурдела. Две године касније, Вука је наставила школовање у Риму. Излагала је у Риму, Мадриду и другим градовима.

Њене скулптуре, пет алегоријских пластика, налазе се на згради амбасаде Турске, некадашњој Врачарској задрузи, на углу Крунске и Кнеза Милоша. Вука је 1933. урадила циклус портрета српских средњовековних владарки: мајке Југовића, деспотице Јерине, кнегиње Милице, велике жупанке Ане, Јелене Анжујске, Симониде, Јефимије, Јелене Балшић, Вукосаве (жена Милоша Обилића).

Критичар листа *Фијаро* записао је: „Не бих подсећао на бриљантну каријеру Вуке Велимировић, изузетне уметнице чије величанствено дело, да поменем само *Ениџму*, *Судбину*, *Медицину*, моји читаоци већ познају. Сада је изложила портрете брата Веље и познатог књижевника Ренеа Глоца. Моћна изражајност и шарм, који задивљују гледаоца, уврстили су је у најзначајније скулпторе данашњице. Путујући светом, она је у многим земљама оставила истинска ремек-дела, али хтели бисмо да Француска буде привилегована у чувању те заоставштине, трагова њене бесмртне уметности...”

Била је и ликовна критичарка, дечја књижевница, песникиња, путописац. Вука је била пријатељица с Урошем Предићем, а дивио јој се и индијски песник Рабиндранат Тагоре.

ВЕЉКОВИЋ ДР СТОЈАН, правник и политичар (1836–1925). Докторирао је права у Хајделбергу. На Београдском лицеју

био је професор римског и кривичног права. Као члан Либералне странке морао је да напусти Лицеј и да оде у судску струку. Сматран је за једног од наших најбољих правника. Године 1865. постао је касациони судија, а од 1897. до 1901. председник Касационог суда. Двапут је био министар правде.

ВУКОМАНОВИЋ ВИЛХЕЛМИНА МИНА, рођена Карацић, сликарка, књижевница (Беч, 12. јул 1828 – Беч, 12. јун 1894). Била је ћерка Вука Карацића и Ане Краус.

Одмалена је похађала часове клавира, волела је књижевност, а највећи део њеног образовања био је посвећен сликарству.

Осим српског и немачког, говорила је француски, италијански и енглески језик. Мина Карацић помагала је свом оцу у раду на сакупљању и уређењу српског језичког и књижевног блага, путовала с њим и била омиљена у кругу Вукових пријатеља – водећих научника и уметника доба романтизма. У Минин Споменар своје посвете уписали су кнез Михаило Обреновић, Јакоб Грим, П. П. Његош, Леополд Ранке, Ђура Даничић, Бранко Радичевић и др. Са тридесетак година већ је ушла у *Словник умјетниках јуџославенских* Ивана Кукуљевића Сакцинског, затим и у Вурцбахов *Биографски лексикон*, а нашла се и међу 216 знаменитих Срба у делу *Знамениџи Срби XIX века* Андре Гавриловића.

Удала се 1858. за професора Београдског лицеја Алексу Вукомановића, који је умро три месеца после рођења њиховог сина Јанка. Он је, после школовања у Бечу и Петрограду, учествовао у српско-турском рату, у којем је одликован орденом за храброст, али је већ 1878. године умро и сахрањен је поред родитеља у манастиру Савинац. Најважније слике Мине Карацић су: *Ауџојорџреј, Порџреј браџа Димиџрија, Сџарица са белом кайом, Марко Краљевић са џојузом, Марко Краљевић са шесџојерцем, Млади црнац, Црнојорац, Грчки делија, Бошњак са црвеним сару-*

*ком, Порџреј девојчице са црвеном марамом, Девојчица у
карираној хаљини, Женски њорџреј, Сџарац са дујом ко-
сом, Младић с брагом.*

ВУЧЕТИЋ ПРИТА МАРИЈА, прва жена лекар у Јужној угарској, друга у српском народу (Селеуш, 1866. – Београд, 1954). Марија је рођена у браку Милеве и Ђорђа Прите, који су поред ње имали и сина Михаила, оперског певача.

Завршила је Српску вишу девојачку школу у Панчеву и Медицински факултет у Цириху.

Одмах по дипломирању, 1893. године, удала се за др Нишку Вучетића, с којим је неко време радила у болници у Шапцу, а онда је 1896. отворила своју лекарску ординацију у Београду.

Марија је родила Душицу, која је умрла као студенткиња права, и Јелицу, која је постала лекарка.

За време Првог светског рата Марија је била докторка Нишке војне болнице и учествовала у повлачењу преко Албаније. Носилац је Албанке споменице, одличја Трећег степена Светог Саве, Ордена Црвеног крста, Крста милосрђа и Ратне споменице 1914–1918.

После рата, учествовала је у оснивању и раду Друштва београдских жена лекара, Женске странке, Материнског удружења, Српског архива за целокупно лекарство, Дома ученица, као и у подизању Женске болнице (Меморијал болнице Лејди Каудри) на Дедињу.

ВУЧИЋ ПЕРИШИЋ ТОМА (1787–1859). Био је српски војсковођа у Првом и Другом српском устанку. После Другог устанка стално је био у окружењу кнеза Милоша, прво као обичан момак. Након што је прошао готово све положаје у Милошевој приватној и државној административној служби, кад је Милош 1. јуна 1839. абдицирао дошао је на највиши положај до кога се могло доћи – постао је намесник малолетном Милошевом сину Милану. Први пут се наро-

чито истакао кад је 1825. угушио Ђакову буну. Био је један од вођа уставобранитеља. Милош је био приморан да абдицира 1839. захваљујући, пре свега, његовом раду. Само три године доцније Вучић је дигао народ на буну и протерао Милошевог сина Михаила. Од 1839. до 1852. Вучић је био најмоћнији човек у Кнежевини Србији, а тада га је Гарашанин као државног саветника послао у пензију. По повратку из изгнанства 1844. Вучић је добио чин војводе са титулом превасходитељства, а после угушења Катанске буне, октобра 1844. чин кабинетског саветника. Године 1858. постао је председник Државног савета све до поновног избора Милоша Обреновића за српског кнеза.

Г

ГАРАШАНИН ИЛИЈА, велики српски државник и политичар (1812–1874). Завршио је основну школу у Ораховици. На почетку је помагао оцу у трговини, а 1837. кнез Милош га је узео у државну службу као цариника у селу Вишњици на Дунаву. Затим је постао државни саветник и командант војске. У новом уставобранитељском режиму био је помоћник Вучићу у Министарству унутрашњих дела, а од 1843. прво је обављао дужност министра унутрашњих дела да би следеће године постао активан министар тог ресора. На том положају је остао до 1852, када је постао кнежев представник. Већ идуће, 1853. године, морао је, на захтев Русије, да одступи с власти. Године 1858. постао је поново министар унутрашњих дела и активно радио на сазиву Светоандрејске скупштине. Под владом кнеза Михаила Гарашанин је шест година (1861–1867) био председник владе и министар спољних послова. Нарочито је био значајан његов национални рад. Он је први израдио писани програм националне спољне политике, којим је било предвиђено да Србија ради на окупљању око себе свих југословенских пле-

мена на Балкану и стварању велике југословенске државе. Тај план, израђен 1844, познат је код нас као Гарашаниново Начертаније.

ГАРАШАНИН МИЛУТИН, државник и политичар (1863–1898). Био је син Илије Гарашанина. После завршених студија у Француској, где је 1863. учио специјалну математику, а затим и политехнику, као и Артиљеријске школе у Мецу, Гарашанин се вратио у Србију 1868. године. Иако је још 1865. постао артиљеријски поручник, по повратку у Србију, из партијско-политичких разлога, није тражио службу, већ је отишао у Гроцку на имање свога оца и ту се бавио млинарском индустријом и приватном економијом. Године 1880. постао је министар унутрашњих дела у кабинету Милана Пироћанца. Од 1884. до 1887. био је председник владе и министар иностраних дела до 1886, а тада председник владе и министар унутрашњих дела. Поред тога је неколико година био наш посланик у Паризу, где је и умро. Од 1886. до 1896. био је шеф Напредне странке, кад ју је распустио.

ГАРАШАНИН САВИЋ ХАЦИ МИЛУТИН (1762–1842). Био је отац Илије Гарашанина. Учествовао је активно у Првом и Другом српском устанку. За време кнеза Милоша био је саветник. Као истакнути присталица уставобранитеља и један од њихових вођа Милутин је погинуо за време Вучићеве буне, 20. августа 1842. године.

ГРУЈИЋ ЈЕВРЕМ, политичар (1826–1895). Док је био лицејац у Београду, са неким својим друговима основао је 1847. Друштво младежи српске. После завршеног Лицеја отишао је као државни питомац у Немачку и Француску, где је завршио права. Светоандрејска скупштина га је затекла као првог секретара Државног савета и на њој је изабран за секретара скупштине. Као присталица либерала и један од њихових вођа Грујић је на Светоандрејској скупштини имао важну

улогу у збацивању кнеза Александра Карађорђевића и поновном избору Милоша Обреновића. За време друге владе кнеза Милоша био је помоћник министра унутрашњих дела и министар правде, па је одмах затим, 1860. године, постао министар правде. После тога био је члан Државног савета, министар унутрашњих дела у либералном министарству 1875. и министар правде од 1876. до 1878. године. Осим тога, био је наш посланик у Цариграду, Лондону и Паризу.

ГРУЈИЋ НИКАНОР, епископ и писац пева *Свешти Сава и Аушобиографије* (1810–1887). Када је завршио карловачку Богословију, закалуђерио се 1841. године. Био је сабрат манастира Кувеждина, а затим придворни калуђер митрополиту Рајачићу. Био је познат као добар говорник и истакао се 1848. на Мајској скупштини у Карловцима и на Свесловенском конгресу у Прагу. Године 1861. постао је епископ у Пакрацу, а од 1871. био је администратор Карловачке патријаршије. Пошто је пропао на изборима за патријарха 1874, поново је отишао у Пакрац.

Д

ДАМЈАНОВИЋ РАЈА (1811–1858). Као присталица уставобранитеља био је велики приврженик Вучића и његов секретар. Затим је био благајник Министарства финансија, помоћник министра унутрашњих дела (1844), министар финансија (1847), председник Врховног суда (1855), па је исте године, у децембру, постао министар унутрашњих дела. Као државни саветник, заједно са Стефаном Стефановићем Тенком и Пауном Јанковићем, организовао је 1857. заверу против кнеза Александра Карађорђевића, која није успела. Због тога је био ухапшен, осуђен на смрт па помилован на вечито заточење и отеран у Гургусовачку кулу на издржавање казне, где је и умро.

ДАНИЧИЋ ЂУРА, велики српски научник (1825–1882). Бавио се словенском филологијом, а касније се посветио специјалном изучавању српскохрватског језика. Библиотекар Народне библиотеке постао је 1856, а 1859. професор на Лицеју. Године 1866. отишао је у Загреб и тамо постао тајник новоосноване Југословенске академије, да би се седам година доцније опет вратио у Београд за професора српског језика на Великој школи. Осим великог броја радова из српскохрватског језика, издао је и неколико српских средњовековних биографија и саставио *Рјечник из књижевних сѣшарина српских* у три књиге.

ДЕЈАНОВИЋ ДРАГА, учитељица, књижевница, глумица, чланица Уједињене омладине српске, прва српска феминисткиња (Нови Сад, 1840. – 1871). Рођена у имућној адвокатској породици, Драга се, после основног образовања и мајчине смрти, школовала у Темишвару и Пешти, а затим је положила учитељски испит и радила као учитељица.

Писала је романтичне песме и објавила родољубиве стихове под називом *Сјиси*, преводила позоришне комаде, писала за новине *Засѣава*, *Мајица*, *Млага Србадија*, *Даница*, *Јавор*.

Драга је глумила у Српском народном позоришту и у Београду, верујући да позориште има просветитељску и националну улогу.

Као чланица Уједињене омладине српске и феминисткиња била је присталица европског либерализма и ослобађања жена, али и националног романтизма и реализма у уметности. Истицала је важност образовања и економске еманципације. У чланку „Две-три речи нашим Српкињама“, изнела је тежак положај жена у друштву, недостатак виших школа, стране заводе без српског језика. Други њен текст био је „Еманципација Српкиња“. И у њему се zaloжила за савремено образовање и осамостаљивање жена. У тексту „Српским мајкама“, објављеном у *Мајици* и *Млагој Срба-*

дији 1869–1870, изразила је мишљење да и полуоријентална српска жена може и треба да уђе у јавни живот и „одужи дуг народу и друштву“; да се, зато, женама мора обезбедити пуна слобода ако се жели да и оне испуне свој историјски задатак.

Драгина улога је пионирска, јер је прекорачила границе дотадашњег деловања српске жене, увела „код нас тип нове, модерне жене“ и покушала да помири у себи домаћицу, мајку и жену која је ушла у политички живот. Покушала, јер није имала среће – удала се и родила дете, али је оно после неколико дана умрло, а на другом порођају је и сама умрла, у тридесет првој години.

ДИМИТРИЈЕВИЋ ЈЕЛЕНА (Крушевац, 8. април 1862. – Београд, 23. април 1945). Када је имала десет година Јелена се са мајком, браћом и сестрама преселила у Алексинац, у кућу најстаријег полубрата, имућног трговца Николе Петровића.

Била је 1881. најмлађа управна чланица *Подружине женској грушћива* у Нишу. Те године се удала за Јована Димитријевића, артиљеријског потпоручника, с којим је живела у Нишу и Београду и који је погинуо на фронту у Првом светском рату, 1915. године. Била је болничарка у балканским ратовима.

Говорила је немачки, француски, енглески, руски, грчки, италијански и турски језик. Године 1919. отпутовала је у Француску и Шпанију, а у септембру је из Енглеске отишла у Америку и тамо остала до краја 1920. године. Шест година касније путовала је у Египат, Палестину, Сирију, Либан, а следеће, 1927, у Индију, Кину и Јапан и на Цејлон.

Још од 1878. писала је поезију, а 1894. објавила и прву збирку песама, коју су критичари одлично оценили. *Писма из Ниша о харемима* изашла су 1897, а 1912. објавила је роман *Нове*, у издању Српске књижевне задруге, која га је и наградила. Роман говори о животу туркиња у Солуну, уочи дубоких друштвених промена, судара старог и новог, источног и западног, традиционалног и модерног. У међувре-

мену је објављивала и приповетке. Остала Јеленина дела, изашла у периоду између два рата, јесу: *Американка*, *Писма из Солуна*, *Писма из Индије*, *Писма из Мисира*, *Нови свет* или у Америци *Јодину дана*, *Une vision*, *Сегам мора* и *шири океана*, *Пућем око света*.

У рукопису су остали: аутобиографски роман *Мелѿомена*, записи о Грчкој *Под небом вечно ѿлавим*, збирке *Сѿарински ѿласови* и *Сунцу за сунце*, поезија, неколико приповедака и белешке.

ДРАГОЈЛОВИЋ АЋИМОВИЋ КРУНА, прва жена која је завршила факултет у Београду, професор и преводилац (Босански Брод, 2. август 1874. – Сарајево, 18. јануар 1956). Пореклом је из села Бродац код Бијељине.

Завршила је гимназију у Москви 1887, а затим Филолошко-историјски одсек Велике школе у Београду 1887–1891. године. Она и Лепосава Бошковић су прве жене које су завршиле Велику школу у Београду.

Удала се за судију Живка Аћимовића, а онда и запослила као професорка руског језика и историје у Вишој женској школи у Крагујевцу. Била је и управница те школе (1894–1897), а предавала је и у Првој женској гимназији у Београду (1905–1924). Преводила је руске писце, сарађивала у часопису Босанска вила. Одликована је Орденима Светог Саве V и IV степена.

Последње дане провела је у Сарајеву, код ћерке Маре и зета Шукрије Куртовића.

Ђ

ЂОРЂЕВИЋ ВЛАДАН (1844–1930). Завршио је медицину у Бечу. Као ђак био је активан члан омладине. Основао је Српско лекарско друштво (1872) и активно учествовао у оснивању Српског друштва Црвеног крста (1876). Био је лични лекар краља

Милана и председник београдске општине (1884/1885). Први пут је постао министар просвете и народне привреде 1887. у кабинету Николе Христића. Затим је био посланик у Атини и Цариграду. Од 1897. до 1900. био је председник владе и министар иностраних дела. После веридбе краља Александра Обреновића и Драге Машин Ђорђевић је дао оставку на положај председника владе. Бавио се књижевношћу. Написао је више књига из политичке историје Србије и Црне Горе у XIX веку, углавном на основу података из бечких архива.

ЂУРИЋ ДИМИТРИЈЕ, ђенерал (1838–1893). Када је завршио Артиљеријску школу постао је потпоручник 1860. године. Затим је у Русији завршио Николајевску генералштабну академију. За ђенерала је произведен 1893. године. Био је два пута управник Војне академије, а до смрти њен професор.

ЂУРИЋ МИЛАН, прота (1844–1917). Завршио је богословију. За време бомбардовања Београда 1862. био је на челу једне ђачке чете, која је учествовала у борби са Турцима, а 1875. године био је председник усташког одбора за Босну и Херцеговину. Био је један од радикалских првака још од оснивања Радикалне странке. Први пут је изабран за народног посланика 1878, да би га касније стално бирали, све до смрти. Прогањан је и више пута затваран. Морао је да бежи у иностранство, а због Ивањданског атентата 1899. био је осуђен на двадесет година робије. Био је члан Главног одбора Радикалне странке од њеног оснивања.

Ж

ЖИВАНОВИЋ ЈАКОВ, политичар и књижевник (1808–1861). Пошто је докторирао у Пешти, постао је професор гимназије у Карловцима. Године 1834. прешао је у Србију и постао директор кнежеве канцеларије. Као кнез Милошев делегат

учествовао је у Цариграду на изради устава Србије 1838. године. Пошто није успео у својој акцији, напустио је Србију пре Милошеве абдикације 1839, а поново се вратио 1850. године. Тада је постављен за првог секретара Државног савета, а затим за помоћника министра правде и просвете. Био је велики противник Вуковог правописа. На Светоандрејској скупштини решено је да се Живановић протера из Србије, али се ускоро опет вратио и постао председник Окружног суда у Крушевцу.

ЖУЈОВИЋ МЛАДЕН (1811–1894). Војничку каријеру почео је под кнезом Милошем у новооснованој градској чети 1830. године. Послат је 1834. као војни питомац у Русију. По повратку, 1837. произведен је у официра. По доласку кнеза Михаила на престо, 1840. године, био је прво његов ађутант, а затим управник вароши Београда. Кад су 1842. уставобранитељи дошли на власт, Жујовића су оковали и бацили у затвор, а затим га протерали у његово село Неменикуће. Поново је враћен у државну службу 1850. за помоћника начелства у Ћуприји. Као начелник Округа рудничког ушао је по положају у Светоандрејску скупштину. За време друге владе кнеза Милоша постао је начелник главне војне управе, а под владом кнеза Михаила државни саветник.

3

ЗАХ ФРАЊА, ђенерал, пореклом Чех (1807–1892). Дошао је први пут у Србију 1843. као агент кнеза Чарторијског, што је, с малим прекидом, остао све до смрти. Био је управитељ Артиљеријске школе 1850–1859, 1860–1865. и 1868–1874. године. Заступао је неко време, 1867. године, министра војног. Био је први ађутант кнеза Милана, а 1876. начелник Генералштаба.

И

ИВАНИЋ ДЕЛФА, један од оснивача Кола српских сестара (Подгорица, 6. март 1881. – 14. август 1972). Школовала се у Београду и Женеви, а од 1900. радила је као наставница у Скопљу, где се удала за вицеконзула Србије, књижевника Ивана Иванића, с којим је живела у Цариграду, Београду, Будимпешти.

За време Првог светског рата били су у Солуну, Лондону, Ници, Паризу и Риму, а после рата у Трсту, Ријечи и Београду. Држала је предавања о раду женских хуманитарних друштава у Прагу, Лондону, Ници, Паризу, Риму, на Сушаку и Бакру, у Румунији, на Хвару, у Сарајеву. Бавила се и књижевношћу и превођењем, новинарством, писала о заслужним Српкињама. У балканским ратовима оснивала је болнице, у Првом светском рату Удружење за смештај 500 српских ђака у Оксфорду и Бирмингему, а потом Дом Кола српских сестара са интернатом за студенте у Београду. Делфа Иванић добила је 1920. Медаљу Флоренс Најтингел Црвеног крста из Женеве. За време Другог светског рата хапшена је због одбијања сарадње са Недићем и Љотићем, а после рата понудила је новим властима свој, у замену за живот Драже Михаиловића.

ИВАНОВИЋ КАТАРИНА, сликарка, прва чланица Српског ученог друштва, уједно и прва жена академик у историји (Веспрем, 27. април 1811. – Столни Београд, 25. септембар 1882). Школовала се, захваљујући меценама, у Стоном Београду (Секешфехервару), Пешти, Бечу, Минхену, Паризу, а боравила је у Амстердаму и Фиренци 1846. и у Београду.

У Бечкој академији налазе се њене слике: *Српски Омир*, *Поршреј цара Фердинанда*, *Италијански виноградар*, *Сшарица се моли пред обед*, *Дечак са соколом*, *Умешница у свом ашељеу*, *Смрш сиротице*, *Смрш бојашнице*. Народном

музеју у Београду поклонила је 1874. године осам слика, а 1879. још седам, међу којима су и *Ауђојорџреј и Корја с јројџем, Освајање Београда 1806, Заклејва краља Мађије Корвина и Евдокија царица јрчка, Јелена Срјкиња, краљица ујарска, Милева Срјкиња, царица шурска, Сима Милуђиновић Сарајлија, Сџеван П. Книћанин*. Завештала је легате Народном музеју и Српском ученом друштву.

На предлог Гаврила Витковића, Милана Ђ. Милићевића, Милана Кујунџића и Мите Ракића Катарина Ивановић је 3. фебруара 1876. изабрана за почасну чланицу Српског ученог друштва, претече Српске академије наука и уметности (САНУ).

Диплома о чланству Катарини је уручена 13. маја 1880, писмом секретара Милана Кујунџића, у којем је стајало: „Одавна се већ образовани људи у Србији поносе што у храму уметности имају свештеницу сунароткињу своју. А овај понос претворио је се у одушевљење, кад сте Ви, племенита госпођице, патриотским знацима изволели показати да и сами у далекој страни нисте заборавили народ свој...“

У свом одговору, између осталог, Катарина је написала: „[...] тако ме је ово изненадило, да се нисам могла задржати суза умиљења, видећ ово за мене најлепше, најблагородније одликовање, одликовање за женску и у овом добу још нечувено... Народ који такве узвишеног мишљења синове има, не може а да се не прослави, не може а да место међ’ просвештеним народима не заузме.“

ИЛИЋ ЈОВАН, песник (1823–1901). Био је гимназијски професор у Неготину, Шапцу и Београду. До 1858. активно је учествовао у политици. Припадао је Либералној странци и за време Светоандрејске скупштине изабран је за њеног секретара. За време друге владе Милошеве био је члан Великог суда, а 1869. министар правде. Четири године доцније постао је државни саветник.

Ј

ЈАКШИЋ ВЛАДИМИР (1824–1899). Био је син кнез Милошевог главног благајника Јакова Јакшића. После завршеног школовања у Србији, Аустрији и Немачкој, ступио је у државну службу у Министарству финансија. Године 1852. постао је професор Лицеја, где је предавао народну економију, науку о финансијама и статистици и трговачко право. Кад је 1864. основано Статистичко одељење у Министарству финансија, Јакшић је био први начелник тог одељења.

ЈОВАНОВИЋ ВЛАДИМИР, политичар и књижевник (1833–1922). Пошто је завршио студије у Немачкој као државни питомац, вратио се (1856) у Србију и постао управник топчидерске економије. Био је један од твораца Либералне странке. На Светоандрејској скупштини вршио је дужност млађег секретара. Када је кнез Милош почео да гони либерале, Јовановић је 1860. морао да напусти Србију. По Милошевој смрти вратио се, а 1862. године поверена му је дипломатска мисија да у Лондону код енглеске пубlike брани српске интересе. По повратку из Лондона (1863) постао је професор политичке економије на Великој школи, али је већ идуће године, због својих либералних и напредних идеја, а непосредно после једног предавања, изгубио службу. Отишао је затим у Швајцарску и 1864/1865. издавао на француском и српском језику политички лист *Слободу*. Поново је ступио у српску државну службу 1873. године. Био је министар финансија у кабинету Стевче Михаиловића и државни саветник код Јована Ристића (1876–1903), одакле је и пензионисан.

ЈОВАНОВИЋ ЈЕРОНИМ (ЈОВАН), владика (1824–1894). Као ректор Београдске богословије посвећен је за шабачког епископа 1887. године, а 1889. године премештен је за епископа у Нишу.

ЈОВАНОВИЋ ЈОВАН ЗМАЈ, песник (1833–1904). Студирао је права а доцније, као управник Текелијанума у Пешти, завршио је медицину (1870). Био је лекар у многим местима, а неко време и драматург Народног позоришта у Београду. Уређивао је разне књижевне, сатиричне и дечје листове и написао је велики број песама.

ЈОВАНОВИЋ МИЛИВОЈЕ. Као ужички окружни начелник учествовао је на Светоандрејској скупштини. По доласку кнеза Милоша на престо био министар унутрашњих дела, а затим државни саветник.

ЈОВАНОВИЋ ЦУКИЋ Стојан (1819–1844). Три године провео је као питомац српске владе у Бечу и Паризу (1839–1842). Као приврженик Обреновића, у јесен 1844. организовао је и изазвао буну у Подрињу у корист Обреновића а против Карађорђевића, познату као Катанска буна. Приликом сукоба побуњеника са војском Јовановић је 25 септембра 1844. погинуо у близини Ваљева.

К

КАЉЕВИЋ ЉУБОМИР, политичар и новинар (1841–1907). Студирао је државне науке у Француској и Немачкој. Од 1867. до 1870. уређивао је политички опозициони лист Србију. Први пут је постао министар финансија у Чумићевом кабинету 1874/1875, а 1875. председник Скупштине. Исте године постао је председник Министарског савета и министар унутрашњих дела. Године 1877. из политичких разлога отишао је из земље. Био је један од оснивача Напредне странке 1881. године. Одмах затим постао је посланик у Букурешту па у Атини. Године 1901. постао је потпредседник Сената, а у Авакумовићевом министарству 1903. био је министар иностраних дела.

КАРАБИБЕРОВИЋ ЖИВКО, београдски трговац. Као истакнути члан Либералне странке био је председник београдске општине, а затим председник Народне скупштине.

КАРАЂОРЂЕ ПЕТРОВИЋ, српски вожд (1762–1817). Као син сиромашних родитеља, младост је провео чувајући стоку. Као добровољац у аустријској војсци учествовао је у аустријско-турском рату (1788–1791). После Свиштовског мира живео је стално у Србији, у Тополи, бавећи се трговином стоке. Пред устанак 1804. Карађорђе је био познат и као трговац и као хајдук. На збору у Орашцу, на Срећење 2 фебруара 1804, Карађорђе је изабран за вођу устанка против Турака. Као добар војник и одличан војсковођа нарочито се истакао у борби са Турцима 1806. године. Под његовим вођством, за девет година српског устанка (1804–1813), потпуно су од Турака ослобођени Београдски пашалук и делови источне Србије. Кад су Турци у лето 1813. с три стране с великом војском навалили на Србију, Карађорђе је, иако се тек придигао од болести, давао отпор заједно са устаницима. Али пошто није било могуће одолети већој турској сили, Карађорђе је 21. септембра 1813. напустио Србију и прешао у Аустрију. Пошто је неко време провео у Аустрији отишао је у Русију и живео у Бесарабији. Кад је поново дошао у Србију (1817) по наредби кнеза Милоша убијен је 17. јула 1817. године.

КАРАЂОРЂЕВИЋ АЛЕКСАНДАР, кнез српски од 1842 до 1858. године (1806–1885). Из Србије је отишао заједно са оцем Карађорђем 1813, и све до 1839. живео је с мајком у Бесарабији, када је по дозволи српског намесништва дошао у Србију. Године 1840. постао је члан београдског Окружног суда, 1841. ађутант кнеза Михаила у чину поручника, а 2. септембра 1842. у Вучићевом логору на Врачару извикан је за српског кнеза. На захтев Русије морао је да се подвргне поновном избору, 15 јуна 1843, и тада је једногласно изабран. Неза-

довољна његовим радом Светоандрејска скупштина га је збацила са престола и за кнеза поново прогласила Милоша Обреновића. Доведен у овако тежак положај, Александар Карађорђевић је био приморан да 11. децембра 1858. да оставку на престо. Затим је отишао у Аустрију и тамо живео до смрти. Српска влада га је оптужила као саучесника у убиству кнеза Михаила, али га је мађарски суд ослободио наставши да није крив.

КАРАЂОРЂЕВИЋ ЂОКА, синовац кнеза Александра (1827–1884). Био је син старијег Карађорђевог сина Алексија. Као руски официр дошао је у Србију, ступио у српску војску и у чину пуковника био ађутант свог стрица кнеза Александра. Оженио се ћерком Мише Анастасијевића. За време Светоандрејске скупштине присталице руске странке помишља-ле су на њега као на кандидата за српски престо.

КАРАЂОРЂЕВИЋ ПЕРСИДА, рођена Ненадовић, кнегиња Србије (Бранковина, 15. фебруар 1813. – Беч, 10. април 1873). Била је супруга кнеза Александра Карађорђевића (1842–1858) и мајка краља Петра Карађорђевића (1903–1921).

Њени родитељи су били Јеврем Ненадовић и Јованка, ћерка војводе Младена Миловановића. Персидин деда Јаков Ненадовић био је први српски министар полиције, а његов брат – чувени прота Матеја Ненадовић.

Са 17 година Персида се удала за Карађорђевог сина Александра Карађорђевића. Поставши кнегиња, Персида је имала све јачи утицај на политичке прилике у земљи. Чак је од турског султана добила одликовање.

Кнегиња Персида Карађорђевић је била заслужна за оснивање првог београдског позоришта, Театра на Ђумруку, 1847. године, а подигла је и цркве у Соко Бањи и у Мионици. У то време Србија је већ имала Народну библиотеку, Народни музеј, Лицеј, касније назван Велика школа, од које је настао Универзитет у Београду, и Друштво српске сло-

весности, претечу САНУ. Захваљујући мирним годинама, образованим људима који су се враћали у своју земљу са школовања у Бечу, Прагу, Паризу, али и заслугама кнегиње Персиде, прихватане су вредности успешних европских народа и уклапане у српску традицију.

Кнегиња Персида је родила десеторо деце: Полексију, Клеопатру, Алексија, Светозара, Петра, Јелену, Андреја, Јелисавету, Ђорђа и Арсена. Најстарији син Петар постао је краљ Србије и, после Првог светског рата, владар Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

КАТИЋ ДИМИТРИЈЕ, политичар (1845–1899). Пошто је завршио трговачку школу у Београду неко време је радио у трговини. Први пут је изабран за народног посланика 1874, а после тога је биран више пута. На почетку је припадао Либералној странци, али се доцније придружио групи Адама Богосављевића. Иако је био члан великог Уставотворног одбора, није хтео ни да потпише уставни пројект ни да гласа за Устав 1888, јер му је изгледао недовољно слободуман и демократски. Године 1889. изабран је за потпредседника, а 1891. за председника Народне скупштине.

КАРАЦИЋ СТЕФАНОВИЋ ВУК, велики реформатор књижевног језика (1787–1864). За време Првог устанка био је секретар војводе Јакова Ненадовића (1807), затим Правитељствујушћег совјета (1809), учитељ у Београду (1810) и напослетку царински и судски чиновник од 1811. до 1813. године. Тада је отишао у Беч, упознао се са Копитарем, који је на њега много утицао да почне рад на српској књижи. За време владе кнеза Милоша живео је неко време у Србији, где је био члан законодавне комисије и председник суда. Убрзо је напустио службу и вратио се у Беч, где је живео до смрти. Написао је велики број радова из области српског језика, књижевности, историје, фолклора, географије, итд.

КАЂАНСКИ СТЕВАН ВЛАДИСЛАВ, песник (1830–1900). Као студент права учествовао је у народном покрету Срба у Војводини 1848. године. Прешао је у Србију 1857. и идуће године одмах добио наставничко место у Београду. Доцније је био професор у Крагујевцу па у Београду, где је остао до смрти. Из политичких разлога 1862. је остао без службе. Истакао се нарочито у националном раду за ослобођење и уједињење српског народа. Да би у томе што боље успео, основао је лист *Велику Србију*.

КНИЋАНИН АНТОНИЈЕ, пуковник, син војводе Стевана Петровића Книћанина.

КНИЋАНИН ПЕТРОВИЋ СТЕВАН, војвода (1807–1855). Почео је чиновничку каријеру као момак код кнеза Милоша, а затим је био срески и окружни начелник. Као присталица уставобранитеља активно је учествовао у обарању кнеза Михаила 1842. године. За време покрета Срба у Војводини, 1848. године, Книћанин је на челу добровољаца из Србије отишао у помоћ браћи у Војводини и на више места потукао Мађаре. Годинама је био државни саветник, а 1854. недељу дана министар унутрашњих дела.

КОЛАРАЦ (МИЛОСАВЉЕВИЋ) ИЛИЈА, трговац (1800–1878). Своје велико богатство, које је стекао као трговац, још за живота је наменио за просветне циљеве, унапређење и помагање српске књижевности и оснивање српског Универзитета.

КРСТИЋ ДР НИКОЛА, историк и правник (1829–1902). Био је професор српске гимназије у Новом Саду, а 1853. дошао је у Београд за професора енциклопедије права и историје законознања на Лицеју. Био је професор девет година, а затим је служио у административној судској струци. Био је члан Државног савета и његов потпредседник. Кнез Михаило

га је за време своје друге владавине неколико пута слао у Пешту као политичког емисара.

КУУНЦИЋ МИЛАН АБЕРДАР, песник, филозофски писац и политичар (1824–1893). После завршене гимназије у Београду уписао се на правни одсек Београдског лицеја. За време бомбардовања Београда прекинуо је студије, а убрзо је као државни питомац отишао у иностранство у Беч, Минхен, Париз и Оксфорд, где је провео око три године. Године 1866. постао је професор филозофије на Великој школи. После је био секретар Министарства унутрашњих дела, затим опет професор Велике школе, посланик у Риму и најзад 1886/1887. министар просвете. Активно је учествовао у омладинском покрету. Припадао је прво напредним либералима, а по образовању Напредне странке постао је њен члан.

Л

ЛАПЧЕВИЋ ДРАГИША, новинар (1864). Као омладинац активно је учествовао у политичким покретима. Као један од вођа Социјалистичке странке биран је за народног посланика од 1905. до 1920. године. Дуго година је био шеф Социјалистичке странке.

ЛЕШЈАНИН МИЛОЈЕ (1830–1867). Завршио је школе у иностранству. По свршеном школовању радио је у Министарству унутрашњих дела, а затим 1858. прешао у Министарство иностраних дела као секретар. Две године доцније постао је начелник спољњег одељења кнежеве канцеларије и на том положају је остао до смрти.

ЛЕШЈАНИН РАЈКО, привремени кнежевски намесник (1826–1872). После завршене гимназије у Београду студирао

је права у Хајделбергу и Паризу. По повратку са студија постао је професор права на Лицеју, а у кабинету Илије Гарашанина био је министар правде. После убиства кнеза Михаила, 29. маја, постао је привремени кнежевски намесник. На томе положају је остао свега 21 дан.

Љ

ЉОЧИЋ МИЛОШЕВИЋ ДР ДРАГА, прва српска лекарка (Шабач, 22. фебруар 1855. – Београд, 5. новембар 1926). Била је пето дете трговца Диме и Марије. Основну школу завршила је у Шапцу, а Вишу женску и Лицеј у Београду. Била је прва Српкиња која је уписала Медицински факултет на Циришком универзитету, једином у Европи на коме су могле да студирају и девојке. Када је 1876. почео српско-турски рат, придружила се српској војсци као болничарка. По завршетку рата Драга Љочић се вратила у Цирих и 1879. године дипломирала с темом *„Прилоі оіѣраішивној шѣраіѣји фимбриома маіѣрице“* и тако постала прва српска лекарка.

По повратку у Србију, уз посредовање краљице Наталије Обреновић, одређена је комисија, која је веома повољно оценила стручне квалификације докторке Драге Љочић и одобрила јој да отвори приватну лекарску праксу. Вршила је дужност руководитељке Женског одељења Опште државне болнице, али са платом и правима лекарске помоћнице. Неколико година касније отворила је приватну праксу, коју је водила веома успешно.

Као лекар учествовала је и у српско-бугарском рату (1885), балканским ратовима (1912–13) и Првом светском рату (1914–1918).

Заједно са доктором Лазом Лазаревићем бесплатно је лечила ученице из Женске раденичке школе, а учествовала је у оснивању Материнског удружења и Друштва београдских жена лекара и била њихова прва председница. Бави-

ла се јавним и педагошким радом из области педијатрије и гинекологије, превела с руског књигу *Гајење мале деце*, а у часопису *Српски архив за целокујно лекарство* представила савремене токове гинеколошке праксе у Француској и Немачкој.

На седницама Српског лекарског друштва залагала се за повољнији однос према лекаркама и била је један од оснивача Српског народног женског савеза, на чијем је скупу 1911. затражила опште право гласа у Србији.

Драга Љочић је била удата за Рашу Милошевића, једног од оснивача Народне радикалне странке. Имали су пет ћерки, од којих је једна, Радмила, кренула мајчиним путем, завршила студије медицине у Цириху и постала угледна лекарка.

М

МАГАЗИНОВИЋ КОСТА. Студирао је у Аустрији, Немачкој и Француској, а у Паризу је завршио права. Чиновничку каријеру почео је за време кнеза Милоша. Кад је завршио студије (1848), ступио је у Министарство унутрашњих дела. Године 1852. био је начелник војног одељења у Министарству унутрашњих дела, 1853. постао је управник вароши Београда, 1856. судија Врховног суда, 1857. касациони судија, 1861. судија Великог суда, 1864. заступник Србије у Букурешту, 1869. државни саветник, 1874. министар грађевина и 1875. заступник Србије у Цариграду.

МАГАЗИНОВИЋ СТЕВАН (1804–1874). За време кнеза Михаила служио је у судској струци, кнежевој канцеларији и полицијској струци. Године 1854. постао је члан Савета и министар унутрашњих дела. У пролеће 1858. дошао је за кнежевог представника и министра иностраних дела. За време његовог министровања обављени су избори за Светоандрејску

скупштину и одржана скупштина, која је збацила Александра Карађорђевића и поново изабрала Милоша Обреновића за српског кнеза.

МАЈСТОРОВИЋ АНТОНИЈЕ. Био је окружни начелник у Смедереву, а затим помоћник министра унутрашњих дела и од 1857. државни саветник. Као велики приврженик кнеза Александра Карађорђевића оптужен је 1859. да је припремао заверу против кнеза Милоша и Михаила, али га је суд прогласио невиним. После ослобођења побегао је код паше у Београд, а затим је отишао у Цариград. У зиму 1863. откривена је завера у Јасеници, чији је центар био у Смедереву, а као главни организатор завере био је означен Антоније Мајсторовић, по коме је завера и добила име. Мајсторовић је заверу и спремао у корист Карађорђевића, а против кнеза Михаила. Међутим, Велики суд је све оптужене заверенике ослободио.

МАЛЕТИЋ ЂОРЂЕ, књижевник и песник (1816–1888). Пошто је завршио гимназију у Сремским Карловцима и филозофију у Сегедину, прешао је 1838. године у Србију и ступио у државну службу. Као секретар Српске агенције у Букурешту, Малетић је 1842. године пристао уз кнеза Михаила. Доцније му је дозвољен долазак у Србију, али је морао још једном да емигрира у Земун. Године 1848. постављен је за професора на Лицеју, а по повратку кнеза Милоша 1859. за директора гимназије. Неко време, 1874. године, обављао је дужност управника Народног позоришта у Београду. Његов књижевни рад је био многострук.

МАРИНКОВИЋ ДИМИТРИЈЕ, политичар (1835–1911).

МАРИНКОВИЋ ПАВЛЕ, политичар, син Димитријев (1866–1925). Завршио је права у Паризу. Био је члан Напредне странке. Први пут је постао министар просвете у кабинету Алексе Јовановића. Овај портфељ заузимао је касније два

пута (1901. и 1919). Био је министар шума и руда (1919) и министар вера (1920). За народног посланика биран је стално од 1905. до 1915. године. Активно је учествовао у изрази Устава из 1901. године.

МАРИНКОВИЋ ЈОВАН (1821–1893). После школовања у Србији провео је као државни питомац две године у Паризу. Службу је почео у кнежевој канцеларији. Често су га слали у разне политичке и дипломатске мисије у иностранству. Био је министар финансија 1856/1857. године. После погибије кнеза Михаила, као председник Савета, био је шеф привременог намесништва. Године 1873/1874. био је председник Министарског савета и министар иностраних дела. После Берлинског конгреса постао је посланик у Паризу и на том положају је остао пуних 10 година.

МАРИЋ АЈНШТАЈН МИЛЕВА, математичарка (Тител, 19. децембар 1875. – Цирих, 4. август 1948). У време Милевиног рођења Тител, до тада део Шајкашког батаљона, прелазио је из Војне границе под угарску власт. То се одразило и на живот Милевине породице, која се током школовања Милеве, њене сестре Зорке и њеног брата Милоша, неколико пута селила.

Основну четворогодишњу школу Милева је завршила у Руми. Школовање је наставила 1886. у Вишој женској гимназији у Новом Саду. Наредне године је прешла у Реалку у Сремској Митровици, а потом се школовала у Краљевској српској школи у Шапцу, Загребу и у Вишој девојачкој школи у Цириху, као и Савезној медицинској школи у Берну. Свуда је била одлична ученица.

У априлу 1896. уписала је летњи семестар Медицинског факултета Циришког универзитета. У октобру се пребацила на студије математике и физике. Тамо је упознала Алберта Ајнштајна, за кога се удала 1900. године. Добили су кћерку Лизерл, крштену у Новом Саду као Љубица, и синове Ханса

Алберта и Едварда. Милева је све време сарађивала у Албертовим научним истраживањима. Уследиле су године у којима су се њих двоје удаљили једно од другог, а онда и развели 1919. године.

Ајнштајн је упамћен као један од највећих научника у историји, чувен по теорији релативности и као добитник Нобелове награде за физику 1921. за објашњење фотоелектричног ефекта, а највећу заслугу за та достигнућа имала је његова прва жена Милева.

МАРКОВИЋ СТЕВАН, државни саветник. За време владе кнеза Александра Карађорђевића био је двапут кнежев представник и министар иностраних дела, први пут као вршилац дужности 1856, а други пут 1857/1858. године. Осим тога, био је и министар просвете 1854–1856. и 1856/1857. године.

МАРКОВИЋ СТОЈА, професор права на Великој школи (1833–1903). Започео је студије права у Београду, а наставио као државни питомац у Хајделбергу и Паризу. Професор Велике школе постао је 1862, а министар правде у Каљевићевом кабинету 1875/1876. године. Године 1894. постао је државни саветник.

МАТИЋ ДИМИТРИЈЕ, политичар (1821–1894). Као државни питомац учио је права и филозофију у Немачкој и промовисан је за доктора филозофије у Берлину. До 1858. био је професор грађанског и државног права на Београдском лицеју, затим секретар Апелационог суда, а 1858. члан Касационог суда. За време друге владе кнеза Милоша био је министар просвете (1859), за време намесништва (1868–1872) министар просвете и заступник министра иностраних дела, а у Ристићевом министарству 1878/1879. министар правде. Године 1878. био је председник Народне скупштине.

МИЈАТОВИЋ ЧЕДОМИЉ ЧЕДА, државник и историчар (1824–1932). После завршеног Лицеја у Београду као државни питомац студирао је политичко-економске науке у Немачкој и Швајцарској. Године 1866. постао је професор Велике школе. Министар финансија постао је први пут 1873. године. После тога је више пута био министар финансија и министар иностраних дела. Често су му повераване дипломатске мисије у иностранству, а после српско-бугарског рата 1885. био је главни представник Србије на мировној конференцији у Букурешту. Дуго је био наш посланик у Лондону и извесно време у Цариграду, а као повереник кнеза Милана радио је на склапању Тајне конвенције са Аустроугарском 1881. коју је потписао.

МИЛЕТИЋ СВЕТОЗАР, вођа српског народа у Војводини (1826–1901). Завршио је права у Бечу (1854). После тога је неко време био судски чиновник, а затим се посветио адвокатури. Као младић од 22 године активно је учествовао у покрету Срба 1848/1849. године. Биран је више пута за посланика Српског црквеног сабора и за посланика Хрватског и Угарског сабора. Био је творац и шеф Српске народне слободоумне странке до 1883. године. Због својих политичких и националних убеђења прогањан је, затворан и осуђиван.

МИЛИЋЕВИЋ МИЛАН, књижевник (1831–1908). Као сеоско дете описменио се у манастиру, а затим завршио основну школу и богословију. Скоро пуних 50 година Милићевић је био чиновник у разним министарствима. Почео је од учитеља и судског практиканта и стигао до начелника и помоћника министра унутрашњих дела, државног саветника и библиотекара Народне библиотеке. Неко време је био и лични секретар кнеза Михаила.

МИЛОВАНОВИЋ ЂОРЂЕ ЂОША, државни саветник (1813–1885). Као питомац српске владе провео је три године у руској војсци. Године 1842. као ађутант кнеза Михаила прешао је заједно с њим у Аустрију. Кад се вратио у Србију био је судија, председник суда у Зајечару, члан Касације (1859), државни саветник, привремени министар унутрашњих дела (1860) и министар правде (1875).

МИЛОВАНОВИЋ МИЛОВАН, професор (1863–1912). Докторирао је права у Паризу и 1888. постао професор државног међународног права на Великој школи. Припадао је Радикалној странци и још у младости активно учествовао у политичком животу. Први пут је био министар правде 1896/1897, затим министар привреде 1901, министар финансија 1902, министар иностраних дела 1908–1911. и председник владе и министар иностраних дела 1911/1912. године. Осим тога, био је посланик у Букурешту и Риму.

МИЛОВУК КАТАРИНА, рођена Ђорђевић, наставница и управница Више девојачке школе у Београду, председница Женског друштва и Српског народног женског савеза (Нови Сад, 15. август 1844. – Београд, 1913). Рођена је у породици Јована Ђорђевића, а одрасла је у Београду.

Имала је 21 годину када се удала за професора музике Милана Миловука, заступника Реалне гимназије у Београду. Катарину су родитељи послали на школовање у Русију, где је завршила Николајевску гимназију, а затим је 1861. на Универзитету у Одеси, положила педагошки испит. Одлично је свирала клавир, а већ у то време научила је многе језике, тако да је објављивала новинске чланке на српском, руском, немачком, енглеском и француском језику. По повратку у Београд, захваљујући образовању и породичним везама, 1863. је постала прва управница новоосноване Више женске школе, прве државне женске средње школе, чији је покровитељ био кнез Михаило Обреновић.

У Вишој женској школи увела је педагогику и методику, за које је написала уџбенике, као и за општу историју. На Катаринину иницијативу у то време је почело да ради неколико напредних организација: Женско друштво, Женска раденичка школа, продавница „Базар“ у којој су се продавале рукотворине које су израђивале жене. Она је покренула и женски часопис *Домаћица*, организовала „Бачку трпезу“ за сиромашне ученице и основала Дом за старе и изнемогле.

Просветитељка и управница Више женске школе била је прва жена у Србији која је јавно од тадашње београдске општине, 1897. године, захтевала да је упишу у бирачки списак, а од Сената да све жене добију право да гласају на изборима. Овакав Катаринин ангажман био је познат и признат у европском сифражетском покрету, почетком 20. века, где је била делегат на Седмом конгресу Интернационалне алијансе за женско право гласа, у Будимпешти 1913. године, као председница Српског народног женског савеза, основаног 1906. године. Ова борбена, неуморна и несебична жена отишла је у пензију 1893, али је и даље вредно радила – од 1904. до 1907. била је управитељка Српске више женске школе у Солуну.

МИЛОЈЕВИЋ ВЛАДИМИР ЋОСА, новинар. Од 1882. био је уредник и власник шаљивог листа Ћоса.

МИЛОЈКОВИЋ РАДИВОЈЕ, политичар (1832–1888). Пошто је завршио права у Београду, студирао је неко време као државни питомац у Немачкој и Француској. У државну службу ступио је 1859. године. Пошто је био секретар Министарства правде и Државног савета и председник Апелације, после убиства кнеза Михаила, 1868. године, постао је министар унутрашњих дела, а већ идуће године председник владе. На том положају је остао пуне три године. После тога је још неколико пута био министар унутрашњих дела до 1887. године, а 1875. године министар правде. Био је чувен по својој строгости.

МИЛОСАВЉЕВИЋ СТЕВАН БАНАБАК, први лекар из Србије (1827–1879). Медицину је завршио у Паризу. Био је први начелник грађанског санитета у Србији (1859–1879). Његовим заузимањем установљено је много санитетских установа и донето више санитетских закона, правила и наредба.

МИЛУТИНОВИЋ МАРИЈА ПУНКТАТОРКА, рођена Поповић, учитељица и прва жена адвокат у Србији (Будим, 3. децембар 1810. – Београд, 17. април 1875). Основну, средњу школу и Правни факултет завршила је у Будиму. Тамо је упознала Вука Караџића који ју је веома поштовао.

Удала се за песника и Његошевог учитеља Симу Милутиновића Сарајлију и добили су сина Драгутина који је постао инжењер, архитекта и наставник.

Радила је као учитељица у приватној и државној школи и као адвокат, заступајући сиромашне. Надимак јој је дао супруг, док му је помагала у писању *Србијанке*. Марија се бавила и превођењем са неколико европских језика.

Колико је била испред свог времена може се видети и из дневника Анке Обреновић, која помиње Марију Милутиновић као жену која је прва почела да користи пеглу у Београду 1838. године. Кућа Марије и Симе Милутиновића била је место окупљања најугледнијих људи Србије 19. века и стедиште многих Војвођана. Забележено је да је у њој током боравка у Београду становала прва српска академска сликарка Катарина Ивановић.

МИЛУТИНОВИЋ СИМА, песник и историограф (1791–1847). У Првом устанку био је код Карађорђа на Дрини, а затим 1809. писар у Совјету. Од 1815. опет је у Србији радио као писар код Јована Обреновића и у народној канцеларији. За време прве владе кнеза Михаила био је присталица уставобранитеља због чега је прогоњен. У новом уставобранитељском режиму од 1842. постао је секретар Министарства просвете, а затим апелациони судија.

МИХАИЛО, митрополит београдски од 1859. до 1898. (1826–1898). Завршио је Духовну академију у Кијеву после чега се замонашио (1853) и постао професор богословије. Већ идуће године посвећен је за шабачког епископа. Као велики русофил, митрополит Михаило је долазио често у сукоб са краљем Миланом, а због сукоба са министром просвете Стојаном Новаковићем поводом закона о црквеним таксама, уклоњен је са положаја 1881. и отишао у Русију. После абдикације краља Милана, Михаило је маја 1889. поново заузео положај српског митрополита.

МИХАИЛОВИЋ СТЕВЧА, политичар (1804–1888). Био је велики приврженик кнеза Милоша и по жени кнежев сродник. После пада кнеза Михаила 1842, пошто је хапшен и затваран, повукао се у Јагодину, где се бавио трговином. Као изабрани посланик био је члан Светоандрејске скупштине и њен потпредседник, а када је Милош проглашен за српског кнеза, лично га је поставио за свог заступника док не дође у Србију. За време друге владе кнеза Милоша био је председник Државног савета, а током бомбардовања Београда командант целокупне народне војске. Први пут је постао председник Министарског савета и министар грађевина 1875, а други пут 1876, остајући у управи земље док је Србија водила оба рата са Турском.

Н

НАЧИЋ ЈЕЛИСАВЕТА, прва Српкиња архитекта (Београд, 31. децембар 1878. – Дубровник, 6. јун 1955). Одрасла је у имућној трговачкој породици и, веома талентована и вредна, уписала студије архитектуре, као прва студенткиња у првој уписаној генерацији студената. Технички факултет Велике школе у Београду постојао је од њеног оснивања 1863, али је Одсек за архитектуру основан тек 1896. године.

По завршетку студија 1900, Јелисавета је постављена за цртача, а после положеног стручног испита, 1902. године, и за архитекту београдске општине. До Првог светског рата у Београду је пројектовала и извела неколико објеката запажених вредности: барокне степенице које се са Калемегда-на спуштају ка згради Француске амбасаде, Основну школу „Краљ Петар“, у истоименој улици, цркву Александар Невски у Душановој улици, блок радничких станова на Дорћолу – прву зграду колективног становања на Балкану, болницу за туберкулозне болеснике на Врачару, прву кружну пећ и друга постројења за израду опеке у Прокопу, више кућа и нацрте за уређење Теразијског платоа и Савамале. Пројектовала је и цркву Св. Архангела Михаила у Штимљу на Косову.

За време аустроугарске окупације Србије у Првом светском рату, 1916. упућена је у логор Нежидер у Мађарској, јер је 1913. на Теразијама подигла славолук у част повратка српске војске из балканских ратова на коме је писало: „Има још неослобођених Срба“. У логору је упознала албанског интелектуалца Луку Лукаја, за кога се удала 1917. и родила ћерку Лулу. Двадесетих година Јелисавета се с породицом преселила у Дубровник.

НЕНАДОВИЋ АЛЕКСАНДАР АЦИКА, брат Јеврема Ненадовића (1815–1881). Завршио је Лицеј у Београду и одмах ступио у државну службу 1841. године. Био је помоћник министра унутрашњих дела 1852, затим неколико година вршилац дужности и заступник истог министра, а 1855/1856 министар финансија. У јесен 1856. постављен је за државног саветника.

НЕНАДОВИЋ ЉУБОМИР, књижевник, син проте Матије (1826–1895). Године 1844. отишао је у иностранство и у Немачкој, Чешкој, Швајцарској и Француској провео четири године. По повратку 1848. именован је за професора Београдског лицеја. После тога је био на разним положајима у државној служби, у Министарству унутрашњих и

иностраних дела и Министарству просвете. Покренуо је 1850. године лист *Шумадинку*, која је, са извесним прекидима, излазила до 1857. године.

НЕНАДОВИЋ МАТИЈА, прота, син војводе Алексе Ненадовића (1777–1854). Активно је учествовао у припреми и извођењу Првог устанка и био први дипломата обновљене Србије који је ишао у дипломатске мисије у Петроград и Беч. Био је оснивач и први председник Правитељствујућег совјета од 1805. до 1807. године. Кад је установљен Државни савет 1838, постао је његов члан. Као присталицу уставобранитеља прогањао га је режим кнеза Михаила 1840–1842. и неко време је провео у емиграцији у Цариграду. За владаване кнеза Александра Карађорђевића био је државни саветник, веома цењена и поштована личност.

НИКОЛАЈЕВИЋ КОНСТАНТИН Коста, политичар (1821–1877). Пошто је провео неко време на студијама као државни питамац у Паризу и Лондону, 1845. постао је секретар у кнежевој канцеларији. Затим је био секретар Српске агенције у Цариграду и 1847. постао шеф (капућехаја) исте агенције. Године 1849. оженио се Полексијом, ћерком тадашњег кнеза Александра Карађорђевића. Од 1856. до 1858. био је министар унутрашњих дела.

НИКОЛАЈЕВИЋ СВЕТОМИР, политичар (1844–1922). Студирао је књижевност у Швајцарској, Немачкој, Француској и Енглеској. Године 1873. постао је наставник на Великој школи. Био је један од оснивача Радикалне странке. Затим је био председник београдске општине (1887), члан Државног савета (1893) и председник владе исте године, члан Савета (1901) и посланик у Атини 1903. године.

НИКОЛИЋ АТАНАСИЈЕ (1803–1882). Био је инжењер у Сомбору, па је 1839. прешао у Србију и одмах постао професор

математике у гимназији, а затим је годинама у Министарству унутрашњих дела био начелник, а потом и помоћник министра (1857–1858). Као приврженика старог режима Светоандрејска скупштина га је прогнала из Србије 1858, али се убрзо вратио и био пензионисан. Радио је дуго са Илијом Гарашанином на политичкој пропаганди Србије у југословенским покрајинама за владавине како Александра Карађорђевића, тако и кнеза Михаила.

НИНЧИЋ АРОН, политичар (1845–1906). Био је прво члан Апелационог па Касационог суда, један од оснивача Напредне странке и министар правде 1895/1896. и 1902. године.

НОВАКОВИЋ СТОЈАН, политичар и научник (1842–1915). Права и филозофију завршио је на Великој школи у Београду, 1865. постао професор гимназије, а 1872. библиотекар Народне библиотеке. Први пут је постао министар просвете 1873. године. После тога је био још неколико пута министар просвете, затим министар унутрашњих дела 1884/1885. председник владе 1895/1896. и по други пут председник владе свих странака 1909. године, за време анексионе кризе. Дуго година био је наш посланик у иностранству, прво у Цариграду (1885–1892, 1897–1900), а затим је 1900. премештен у Париз, а одатле исте године у Петроград.

О

ОБРЕНОВИЋ АЛЕКСАНДАР, краљ Србије од 1889 до 1903. (1876–1903). Кад се његов отац краљ Милан одрекао престола 1889. Александар је био малолетан и у његово име управљали су намесници Јован Ристић и генерали Коста Протић и Јован Белимарковић. Десет месеци пре навршетка пунолетства, 1893. године, Александар је извршио државни удар, збацио намеснике и узео краљевску власт

у своје руке. За 10 година владавине краљ Александар је извршио три државна удара, а кризе владе биле су врло честе. После женидбе са удовицом Драгом Машин, дворском дамом његове мајке краљице Наталије, код народа, а нарочито у војсци, појавило се велико незадовољство. Као резултат таквог његовог рада склопљена је у официрском кору завера, чије су жртве биле краљ Александар и краљица Драга 1903. године.

ОБРЕНОВИЋ ЈЕВРЕМ, најмлађи брат кнеза Милоша (1790–1858). За време владе кнеза Милоша имао је разна звања у административној управној служби, а 1893, после Милошевог одласка из Србије, постао је први кнежевски намесник малолетном Милошевом сину Милану. Кад је престао да буде намесник, постао је председник Савета, до августа 1842, кад је пребегao у Аустрију, Доцније је живео на свом имању у Влашкој, где је и умро.

ОБРЕНОВИЋ ЉУБИЦА, рођена Вукомановић, кнегиња Србије (Срезоевци, 14. јануар 1785. – 1843). Кнегиња Љубица била је супруга кнеза Милоша и мајка кнеза Михаила Обреновића.

Имала је браћу Луку, Јована, Петра, Антонија, Теодора и Гаврила и сестре Ружицу, Смиљану, Мирјану и Босиљку.

У пролеће 1804. удала се за обор-кнеза и учесника Првог српског устанка Милоша Обреновића, а кум је био вожд Карађорђе Петровић. Љубица је родила синове Милана, Михаила, Петра и Теодора, и ћерке Марију, Јелисавету и Петрију. Тадашња медицина је била немоћна пред многим болестима, па су Љубица и Милош морали да поднесу бол због губитка петоро деце, Петра, Ане, Марије, Теодора и Милана, који тек што је ступио на престо да наследи оца.

Милош је 23. априла 1815. подигао Други српски устанак, у коме је Љубица учествовала као болничарка. Кнез Милош (1815–1839; 1858–1860) водио је затим успешне преговоре с

Турском о самосталности Србије, озваничене хатишерифима 1829, 1830, 1833. године. Донео је Сретењски устав и укинуо феудализам 1835. године.

Кнегиња Љубица пружала му је помоћ, охрабрење и подршку. Наследио га је син Михаило (1839–1842), који је убрзо протеран, а на власт је доведен Карађорђевић син Александар Карађорђевић (1842–1858). Кнез Михаило је имао и другу, веома успешну владавину (1860–1868).

Сви који су познавали кнегињу Љубицу хвалили су је као снажну жену пуну врлина. И Вук Караџић ју је поштовао и то пријатељство остало је непомућено до краја њеног живота.

Сахрањена је у фрушкогорском манастиру Крушедолу. Указана јој је највиша, искрена почаст.

ОБРЕНОВИЋ МИЛАН (1854–1901), кнез Србије (1868–1882) и краљ (1882–1889). Био је син Јевремовог сина Милоша Обреновића. После погибије кнеза Михаила проглашен је за кнеза Србије, али пошто је био малолетан, у његово име су до 1872. управљали намесници Миливоје Блазнавац, Јован Ристић и Јован Гавриловић. Године 1882. прогласио се краљем. Пошто је дао народу нов Устав из 1888, идуће 1889. абдицирао је у корист свога сина Александра. За време његове владе Србија је добила четири округа: Врањски, Нишки, Пиротски и Топлички. Умро је у Бечу.

ОБРЕНОВИЋ МИЛОШ кнез Србије 1815–1839, 1858–1860. (1780–1860). У младости је био момак и служио под најам, а затим је помагао брату Милану у трговини. Учествовао је активно као војвода у борбама Првог устанка, нарочито на Дрини. Дигао је Други устанак на Цвети 1815. године. Ударио је прве основе нашем унутрашњем управно-административном и просветном уређењу. Наследни кнез је постао 1830, а после доношења Турског устава 1838. Милош се, незадовољан што је његова власт ограничена овим ус-

тавом, одрекао 1839. престола у корист свог старијег сина Милана и отишао да живи на свом имању у Влашкој. Светоандрејска скупштина га је 1858, пошто је збацила кнеза Александра Карађорђевића, поново изабрала и прогласила за српског кнеза.

ОБРЕНОВИЋ МИХАИЛО кнез Србије 1839–1842; 1860–1868 (1823–1868). Био је син кнеза Милоша. Васпитање је добио у Србији. После абдикације кнеза Милоша, Михаило је заједно са оцем отишао у Влашку, а кад је убрзо умро његов старији брат Милан, Михаило је позван назад у Србију за кнеза. После две и по године владавине, августа 1842, Михаила су уставобранитељи, незадовољни његовом владавином, приморали да напусти Србију. По други пут је дошао на српски престо после смрти свог оца Милоша, септембра 1860. године. За време његове владе догодило се бомбардовање Београда 1862. године. Кнез Михаило је 1867. успео да добије градове од Турака. Маја 1868. убијен је у Топчидеру као жртва организоване завере.

ОБРЕНОВИЋ НАТАЛИЈА, рођена Кешко, краљица Србије (Фиренца, 14. мај 1859. – Сен Дени, 8. мај 1941). Краљица Наталија је била супруга краља Милана Обреновића (1868–1889) и мајка краља Александра Обреновића (1889–1903).

Била је Русиња. Отац јој је био пуковник, а мајка пореклом из Молдавије. Имала је брата Мимија и две сестре, Марију и Катарину.

Године 1875, удајом за кнеза Милана Обреновића, постала је кнегиња Србије, а 1884. и краљица. Родила је синове Александра, који је наследио оца на престолу, и Сергеја, који је умро као беба.

После рата против Турске 1876–1878, Србија је на Берлинском конгресу 1878. постала независна држава и припојила тек ослобођене Нишки, Пиротски, Топлички и Врањски округ. Четири године касније, 1884, проглашена

је за краљевину. Изградила је железницу и напредовала у привреди, просвети, култури.

Краљица Наталија је учествовала у тим догађајима. Помагала је Женско друштво и њихов часопис *Домаћицу*, више девојачке школе, Српско лекарско друштво, Велику школу.

П

ПАНЧИЋ ЈОСИФ, научник (1814–1888). Завршио је медицину у Пешти, а у Бечу је студирао ботанику. У Србију је дошао 1846. и почео службу прво као лекар у фабрици стакла, а затим као окружни физикус у Јагодини. Године 1853. изабран је за професора ботанике и зоологије на Лицеју, а кад је Лицеј претворен у Велику школу остао је професор истих предмета.

ПАШИЋ НИКОЛА, политичар и државник (1845–1926). Школовао се у Зајечару, Крагујевцу и Београду, а завршио техничке студије у Цириху. Државну службу почео је као подинжењер у Министарству грађевина. Био је један од оснивача Радикалне странке и дугогодишњи њен шеф и председник Главног одбора. Први пут је постао председник владе и министар спољних послова 1891/1892, затим је био посланик у Петрограду 1894, док је 1895. изабран за председника београдске општине, а 1901. за доживотног члана Сената. Више пута је био председник владе и министар 1904–1906, 1906–1908, 1909–1911, 1911–1918, 1921–1924. и 1924–1926. године.

ПЕТРОВИЋ ЈЕЛЕНА, жена војда Карађорђа (Маслошево, 1765. – Београд, 9. фебруар 1842).

Била је ћерка јасеничког обор-кнеза Николе Јовановића, старешине неколико села у Шумадији. Мајка Босиљка умрла је док је Јелена била девојчица, а отац и два старија

брата погинули су ратујући у хајдучима. Јелену је одгајила тетка Бисенија у селу Јагњилу крај Младеновца.

У браку са Ђорђем Петровићем, вождом Карађорђевог, Јелена је родила седморо деце: синове Симу (који је преминуо на рођењу), Александра и Алексу и ћерке Саву, Сару, Полексију (која је умрла када је имала само 15 година) и Стаменку.

Упоредо са успешним вођством Првог српског устанка, који је подигао 14. фебруара 1804. у Орашцу код Тополе, Карађорђе је градио и државу. Наполеонова војска је 1812. кренула на Русију, која је до тада помагала српским устаницима, па је Русија потписала мир са Турском на који Карађорђе није пристао. Након тога је уследила страшна турска освета становништву Србије 1813. године.

Када је Први српски устанак доживео крах, Јелена и Карађорђе прешли су у Аустријско царство. Петровићи су до краја 1814. живели у Сремској Митровици, а затим су прешли у Русију и провели деценију и по у Бесарабији, Кишиневу и Хотину. Јелена је све то време желела да се врати са децом у Србију. Дозволу да се врати добила је тек када је кнеза Милоша наследио син Михаило.

Александар, Јеленин и Карађорђевог син, постављен је 1842. за кнеза Србије, али мајка Јелена није дочекала синовљево полагање заклетве за кнеза, јер је умрла 9. фебруара те године.

ПЕТРОВИЋ НАДЕЖДА, сликарка, један од оснивача Кола српских сестара (Чачак, 12. октобар 1873. – Ваљево, април 1915). Школовала се код Ђорђа Крстића, Ђорђа Андрејевића и у Кутликовој школи у Београду, касније код А. Аубеа у Минхену.

Од 1893. била је учитељица цртања на Вишој девојачкој школи у Београду, коју је и сама завршила 1890. године. Тамо је одржала и своју прву изложбу 1900, а онда је успешно наступала у европским градовима. Један је од оснивача

Кола српских сестара, Сићевачке колоније, Српског уметничког друштва, касније Југословенског савеза „Ладе“. Била је дописник свих српских новина и написала је један позоришни комад.

Умрла је од тифуса, у Ваљевској болници, као добровољна болничарка у Првом светском рату. Узоре у сликарству нашла је у импресионизму, а њена дела су прва у српском модерном сликарству. Најзначајније Надеждине слике су: *Ресник*, *Ноћр Дам*, *Језеро у Булоњској шуми*, *Аушойоршреј*, *Призрен*, *Улица у Скадарлији*, портрети савременика итд.

ПЕТРОНИЈЕВИЋ АВРАМ, политичар (1791–1852). У Србију је дошао 1817. и ступио у државну службу под кнезом Милошем као писар у Гружанској кнежини, а затим је постао секретар кнежевске канцеларије. Био је један од искусних дипломата и због тога му је кнез Милош поверавао разне политичке мисије у Цариграду и Петрограду. Као један од вођа уставобранитеља био је за ограничење власти кнеза Милоша, на чему је много урадио приликом израде устава за Србију у Цариграду 1838. године. За време Милошеве владе постао је његов представник и министар иностраних дела 1839, а после Милошеве абдикације постао је кнежевски намесник болесном кнезу Милану. Активно је учествовао у организацији и извођењу буне против кнеза Михаила, августа 1842, и од тада па до смрти, 1852. у Цариграду, с малим прекидом од годину дана (1843–1844), био је кнежевски представник и министар иностраних дела.

ПИРОЋАНАЦ МИЛАН, политичар (1837–1897). Завршио је права у Паризу (1860). До 1868. био је чиновник у Министарству иностраних дела код Илије Гарашанина. Затим је прешао у судску струку. Први пут је постао министар иностраних дела 1874/1875, а 1880. председник владе и прво министар правде, а затим министар иностраних дела до

1883. године. Припадао је Напредној странци, био један од њених оснивача и шеф од 1881. до 1886, кад се повукао из политичког живота и посветио адвокатури. У брачном спору између краља Милана и краљице Наталије Пироћанац је био краљичин адвокат.

ПОЛИТ-ДЕСАНЧИЋ МИХАИЛО, политичар (1833–1920). Завршио је Правни факултет у Бечу, а државне науке у Паризу. Већ 1861. ступио је активно у политички живот када је изабран за посланика у Хрватском сабору. Интересовао се много спољном политиком, а нарочито источним питањем. Године 1866. прешао је из Загреба у Нови Сад и ту наставио адвокатску праксу. Као познаник, добар пријатељ и ђак Светозара Милетића, заменио га је у политичком животу Срба у Војводини. Око 40 година биран је за посланика у Угарски сабор.

ПОПОВ НИЛ, руски историчар (1833–1891). Био је професор историје на Универзитету у Москви. Био је и секретар руског генералног конзула у Београду. Написао је више дела из политичке историје Србије у XIX веку: *Русија и Србија* (1869; српски превод 1870), *Србија после Париској мира* (1872), *Србија и Порта од 1860–1867*. (1879, српски превод 1879).

ПОПОВИЋ ЈОВАН СТЕРИЈА, књижевник (1806–1856). Гимназију је завршио у Темишвару и Пешти, а права у Кежмароку. Као адвокат позван је 1840. из Вршца у Србију за професора православних наука у новооснованом Лицеју у Крагујевцу. Доцније је постао начелник Министарства просвете и на том положају је остао све до почетка марта 1848, кад је дао оставку на службу и вратио се у Вршац.

ПОПОВИЋ МИЛОЈЕ ЂАК. У Првом устанку био је писар код војводе Вујице Вулићевића. Осим тога, био је свештеник, а

после 1815. угледан трговац. Због рђавог поступања Милошевих чиновника, године 1825. народ у Смедеревској и Пожаревачкој нахији дигао се на буну. За вођу је био изабран Милоје Так, по коме је буна доцније добила име. По наредби кнеза Милоша Тома Вучић Перишић разбио је бунтовнике у Тополи. Так је био рањен у борби, ухваћен и по кнежевој наредби погубљен.

ПОПОВИЋ РИСТА, трговац (1846–1916), Био је оснивач Радикалне странке и годинама члан њеног одбора. Први пут је изабран за народног посланика 1885, а после тога више пута биран на исти положај. За председника Народне скупштине биран је 1888. и 1901. године.

ПРОТИЋ ЂОРЂЕ, политичар (1793–1857). Службу је почео под кнезом Милошем у судској струци. Као политички противник кнеза Милоша био је прогањан, те је морао и да напусти Србију. После Милошевог одласка из Србије, 1839. године, а под управом намесништва, Протић је био министар унутрашњих дела, а за време прве владе кнеза Михаила кнежевски представник и министар иностраних дела. Године 1842. отишао је заједно са кнезом Михаилом из Србије и тек се пред смрт вратио.

ПРОТИЋ СТОЈАН, политичар и државник (1857–1923). Пошто је завршио Филозофски факултет у Београду био је суплент гимназије у Свилајнцу. Године 1882. дао је оставку па се посветио новинарству и политици. Дуго је био уредник Самоуправе, радикалског листа. Заузимао је многе положаје у управној и административној служби. Први пут је изабран за посланика 1887. године. Од 1903. био је, поред Пашића, један од вођа Радикалне странке. Први пут је ушао у владу Авакумовића као министар унутрашњих дела после погибије краља Александра Обреновића. На-

кон тога био је још неколико пута министар унутрашњих дела и министар финансија. После ослобођења и уједињења образовао је прву заједничку владу, децембра 1918. године.

Р

РАЈОВИЋ ЦВЕТКО (1793–1873). У Србију је дошао први пут 1810. године. После пропасти Карађорђево Србије 1813. напустио је Србију и поново се у њу вратио 1825. године. Био је секретар код Јеврема Обреновића, секретар кнежеве канцеларије, председник београдског Народног суда (1834), члан Савета, кнежев ађутант и за време прве владе кнеза Михаила министар унутрашњих дела. Оптуживан је да је учествовао у Катанској буни 1844. и у Тенкиној завери 1857. године. Због ове последње, као председник Касационог суда, био је осуђен на смрт па је помилован. За време друге владе кнеза Милоша 1859/1860. био је кнежев представник и министар иностраних дела.

РИСТИЋ ЈОВАН, политичар и државник (1831–1899). Историјске науке учио је у Француској и Немачкој, и у Хајделбергу, 1852. године, промовисан је за доктора. Више година био је чиновник у Министарству просвете и иностраних дела; 6 година био је српски представник у Цариграду (капућехаја). Године 1867. кнез Михаило га је поставио за министра иностраних дела, али се није примио. Ристић је био два пута намесник: први пут за време малолетног кнеза Милана 1868–1872. а други пут за време малолетног краља Александра Обреновића 1889–1893. Као вођа либерала Ристић је више пута био, после 1872. године, министар иностраних дела и председник владе. на берлинском конгресу 1878. године био је наш представник.

С

СИМИЋ АЛЕКСА, политичар (1800–1972). У Србију је дошао из Срема 1819. године. Каријеру је почео као писар у кнез Милошевој канцеларији, затим је био министар финансија 1835. капућехаја у Цариграду 1842, кнежев представник и министар иностраних дела 1843 и 1844. министар правде и просвете 1842–1852, министар унутрашњих дела 1852/1853. и кнежевски представник и министар иностраних дела 1853–1855. и 1856–1857. године. Био је један од истакнутијих уставобранитељских вођа.

СИМИЋ ЂОРЂЕ, политичар (1843–1921). Државне науке учио је у Немачкој и Француској. Годинама је био чиновник у Министарству иностраних дела, затим конзул у Солуну, посланик у Петрограду, Бечу, Риму и Цариграду. Године 1849. био је председник Министарства и министар иностраних дела. Две године доцније (1896/1897) постао је опет председник Министарства и министар иностраних дела.

СИМИЋ СТОЈАН, политичар (1797–1852). У Србију је дошао за време Првог устанка, па се 1813. поново вратио у Срем. Кад је други пут дошао у Србију, 1820. године, кнез Милош га је узео у своју службу за татарина. За време Милетине буне био је један од народних вођа. Кад је донет нов Устав из 1838, Симић је постао члан, а затим председник Државног савета и на том положају је, са извесним прекидима, остао до 1848. године, када је због једне буне Београђана био приморан да да оставку и повуче се у Влашку на своје имање.

СРЕЋКОВИЋ ПАНТЕЛИЈА, историк (1834–1903). Завршио је богословију, Духовну академију и Универзитет у Кијеву. Године 1859. постављен је за професора опште историје на Лицеју у Београду, а 1872, кад је општа историја одељена од српске, заузео је Катедру српске историје и држао је до 1894. године.

СТАМЕНКОВИЋ АНДРИЈА, државни саветник (1822–1861). Лицеј је завршио у Крагујевцу. затим је био чиновник на разним местима у полицијској и судској струци и дотерао до председника суда и окружног начелника. Кад је кнез Милош по други пут дошао на власт, Стаменковић је постао државни саветник (1859). Имао је важну улогу на Свето-андрејској скупштини, у коју је ушао, по положају, као председник ћупријског окружног суда.

СТЕФАНОВИЋ СТЕФАН ТЕНКА (1797–1865). Службу је почео под кнезом Милошем као писар у Поречу (1817), а затим је био старешина Пореча; 1835. потпредседник, а 1837. председник Државног савета. Године 1838. кнез Милош га је поставио за министра просвете, а 1839. за министра правде и просвете. При крају Милошеве владе имао је титулу генерал-мајора, највећу која је тада у Србији постојала. Био је један од истакнутијих уставобранитеља и активно је учествовао у обарању кнеза Михаила 1842, после чијег је пада постављен за државног саветника. Године 1848. постављен је поново за председника Државног савета. Због завере коју је припремао против кнеза Александра Карађорђевића, 1857. године, осуђен је на смрт, али је помилован и смртна казна замењена му је вечитом робијом. По њему је завера и названа Тенкина завера. Године 1858. на Ускрс пуштен је из затвора. Отишао је у Турску и тамо живео до повратка кнеза Милоша на престо, кад се вратио у Србију.

СТОЈАДИНОВИЋ МИЛИЦА СРПКИЊА, књижевница (Буковац, 6. јул 1828. – Београд, 25. јул 1878). Милица је била дете сеоског свештеника у Врднику.

Поред школовања у Петроварадину, много је читала, углавном Русоа, Бајрона, Шилера, учила језике, преводила Балзака. У свом дневнику *У Фрушкој јори* описала је нестварну лепоту природе у којој је одрасла, обичаје свог народа и васпитање девојака. Поносила се домаћинским и сеоским

пословима које је умела и стизала да ради. Дочарала је сусрете са људима којима се дивила, какви су били Савка и др Јован Суботић, а у писању је показивала осећајност и духовитост. Миличина поезија је романтичарска, али и просветитељски поучна. За највише врлине и вредности сматрала је родољубље, побожност, скромност, вредноћу и благу нарав.

Део својих идеала сажела је и у речима: „Мати мора бити изображена, јер је њен уплив на децу први, а њен позив велики и свети; док не узимамо изображени Српкиња, неће бити ни род српски изображен, већ увек, сматрајући га с те тачке, стајаће с једним столетијем натраг... Лепа жена, али без духа и срца, мужу је што и детету лутка: мила играчка – док је још нова... Судбина може нас несрећнима начинити, али зато не мора нас понизити. Природа нам је зато два ува, а само један језик дала, да више чујемо него што говоримо.“

Прву песму објавила је 1847. у *Сербском народном листу*. Волела је Србију и била је „жарка родољубица“, а када је букнула револуција 1848, поздравила је идеју европске слободе и стварање Српске Војводине. Била је сарадница многих листова и прва жена – ратни извештач. Њену репортажу под насловом „*Срце и барикаде*“ из Београда 1862. године објавио је *Мађарски дневник*.

Милица Стојадиновић Српкиња објавила је три књиге песама (1850, 1855, 1869), а значајни су и њен дневник *У Фрушкој гори I и II* и преписка са Вуком Караџићем и Мином Вукомановић. Њена лирика сматра се за основу српског сентиментализма и спону српског песништва са Европом.

Вук Караџић ју је волео као своје дете и називао је „моја кћи из Фрушке“, Његош је за Милицу рекао „Ја појета, она појета, да нијесам калуђер, ето кнегиње Црној Гори!“, кнез Михаило био јој је пријатељ. Љубомир Ненадовић, кога је волела, величао је њене песме и осећања. Професор Јохан Сајдл посветио јој је песму, а дописивала се с песником Лудвигом Франклом.

Сахрањена је у Београду, па у Пожаревцу, а у дворишту манастира Сремска Раваница у Врднику подигнут јој је споменик. У Врднику, у близини цркве Светог Јована Претече, налази се и кућа Милице Стојадиновић Српкиње.

СТОЈКОВИЋ ЈОВАНКА, удата Јовановић, пијанисткиња (1855–1892). Рођена у Темишвару, школовала се у Прагу и Бечу, била је ученица Франца Листа и постала чувена у Европи.

Колико је Јованка била поштована и вољена, сведоче: текст Аугуста Шеное објављен у *Народним новинама* 1872, запис о томе да је 30 пута позивана на бис од српске публике на једном од наступа, или стих Јована Суботића: „Иди, сестро, сијај и другима! Уметност је опште благо свима: ал’ знај, слава да најлепше сјаје коју народ својој кћери даје!“ Јованка је једну своју обраду посветила краљици Наталији, као „покровитељки и заштитници уметности“, захваљујући којој је имала и успешан педагошки рад 1879–1882. Јованка Стојковић је последње две године живота провела у Београду, радећи као клавирски педагог. Цео огроман и разноврстан Јованкин репертоар објављен је у *Млагој Србадији* (број 20 од 1872). Умрла је у Паризу 1892. године.

СУБОТИЋ ЈОВАН, политичар и књижевник (1817–1886). Завршио је права и филозофију у Пешти где је и докторирао. Прво је обављао адвокатску праксу у Пешти. После буне 1848. преселио се у Беч, а од 1853. у Нови Сад. Кад је 1862. именован за члана Врховног суда у Загребу, Суботић се настанио у овој вароши и 1865. био изабран за посланика у Хрватски сабор. Био је председник Народне самосталне странке. Кад је 1867. отпуштен из државне службе, поново се преселио у Нови Сад. Све док није умро биран је у Руми и Илоку за посланика у Хрватском сабору, а приликом оснивања српског клуба саборске већине постао је његов председник. Био је и председник Матице српске у Новом Саду. Од 1884. године живео је у Земуну.

СУБОТИЋ САВКА, политичарка (Нови Сад, 1834–1918). Била је сестра једног од вођа Срба у Угарској др Михаила Полит-Десанчића и жена исто тако угледног и утицајног др Јована Суботића.

Савкина и Јованова деца били су Жарко, Вида, Верица, Дејан, потоњи генерал у руској војсци, Озрен, новинар и позоришни критичар и Војислав, хирург и један од оснивача Медицинског факултета у Београду. Сарађивала је са Кери Чепмен Кет (1859–1947), председницом Интернационалне алијансе за женско право гласа, као и са руским и угарским борцима за права жена и била на челу већине домаћих женских удружења.

Савка је одржала многа јавна предавања, која су наилазила на леп пријем код публике у Бечу, Будимпешти и војвођанским градовима.

За време Првог светског рата, 1916, у избеглиштву у Женеви, чланице Српског народног женског савеза, основаног 1906. на челу са Савком Суботић, послале су јавни апел Интернационалној феминистичкој алијанси да се спречи депортација девојака и жена од 13 до 40 година у Аустрију, где су излагане крајним понижењима. Затим су 1918. упутиле писмо гђи Пенкхерст, у којем објашњавају и политичку платформу борбе за уједињење јужних Словена. Пред сам крај рата, жене у Војводини су привремено избориле право гласа. Међу посланицима Велике народне скупштине у Новом Саду, 25. новембра 1918, било је седам жена. На дан заседања Скупштине на којој су Срем, Банат и Бачка присаједињене Краљевини Србији, у Новом Саду је умрла Савка Суботић.

Т

ТАУШАНОВИЋ КОСТА, политичар (1854–1902). Студирао је економију у Чешкој и Немачкој. За посланика је изабран 1880. године. Био је један од оснивача Радикалне странке.

Године 1888. био је председник велике Народне скупштине, 1889. и 1890. министар унутрашњих дела, а 1890. и 1891. министар народне привреде.

ТОДОРОВИЋ ПОЛЕКСИЈА, српска сликарка (Београд, 3. април 1848. – Београд, 26. фебруар 1939). Била је старија ћерка књижевника, дипломате и педагога Матије Бана и Маргарите Бан.

Сликарство је учила код Јована Дерока и Стевана Тодоровића, за кога се удала са 16 година.

Полексивија је помагала супругу у раду, а сликала је и сама. Са Стеваном је путовала по Србији, боравила у Цариграду, а посебно значајан било је боравак у Фиренци и Риму, где су проучавали композиције ренесансних мајстора. Заједно су израдили више великих историјских композиција, двадесет иконостаса, многе иконе и пејзаже и око 500 портрета. Била је прва и једина српска сликарка која је сама насликала иконостас. У збирци Народног музеја у Београду налази се 16 њених дела.

Петнаест година је била професорка цртања у Вишој женској школи. Била је веома активна у раду Женског друштва, Српске књижевне задруге и Српског уметничког удружења.

Родила је петоро деце, од којих је поживела једино кћи Љиљана.

ТОМИЋ МИЛИЦА, новинарка и политичарка (Нови Сад, 1859. – Београд, 1944). Била је ћерка Светозара Милетића и супруга Јаше Томића.

Родитељи су је упутили на школовање у Пешту и Беч, где је била одличан студент и објављивала књижевне радове. О њеном образовању сведочи и то што је, осим српског, говорила француски, енглески, немачки и мађарски језик. Политичке текстове објављивала је у очевој *Засшави* и те новине је 1885. донела у мираз Јаши Томићу, вођи

радикалског крила Српске народне слободоумне странке. Године 1886. Милица је објавила брошуру *Некоји „џрија-џељи“ Милеџићеви*. Тим текстом хтела је да се обрачуна с Мишом Димитријевићем и групом окупљеном око *Браника* због начина на који су покушали да се дочепају *Засџаве* и недоследног понашања у борби за програм Српске народне слободоумне странке. Димитријевић јој је одговорио брошуром *Мало више свејлосџи*, а она њему новом – *Изврџање није свејлосџ*. Уследио је расцеп Српске народне слободоумне странке на: Либералну, Радикалну (Српску народну радикалну) и Нотабилитете (на чеку са др Михаилом Полит-Десанчићем, Јашом Томићем и др Светиславом Касапиновићем.)

После раскола, старе несугласице нису нестале, већ су настале нове, а мржња, страсти и гнев су расли. Миша Димитријевић докопао се писма које је Милица (тада Милетић) написала свом веренику Бранку Петровићу, правнику из Бечкерека и објавио га у Бранику. Хтео је да осрамоти Милицу, а Јашу Томића унизи као мужа, политичара и човека. Намера тог перфидног и аморалног чина била је да се Застава отргне од радикала. Брачни пар Томић доспео је тако у жижу јавности. Увређен и бесан, Јаша Томић је 4. јануара 1890. на перону железничке станице у Новом Саду убио Мишу Димитријевића, убодом ножем у груди. Овај злочин у историји је упамћен као туцинданска трагедија.

Милица је радила на просвећивању жена, основала женску читаоницу „Посестриму“, потеклу из „Посела Српкиња“, залагала се за образовање жена са села, покренула добротворни фонд за болесне и сиромашне жене, а 1911. основала је часопис Жену. Овај часопис излазио је до 1914. и, потом, од 1918. до 1921. године. Иако се бавила питањима образовања и запослења жена, њиховом психом, телом и правима у породици и друштву, Жена није била екстремно феминистички, него еманципаторски часопис.

Када су, током новембра 1918, у 200 изборних јединица на територији Бачке, Баната и Барање бирани посланици за предстојећу Велику народну скупштину, на којој ће се те области присајединити Краљевини Србији, право гласа су, први пут у историји Европе, имале и жене. Штавише, њих седам – Милица Томић, Мара Малагурски, Анастасија Манојловић, Марија Јовановић, Олга Станковић, Катица Рајчић и Манда Сударевић – изабране су за посланице те скупштине.

ТУЦАКОВИЋ ЈАКОВ, министар и државни саветник (1828–1889). Лицеј је свршио у Београду а чиновничку каријеру је започео као писар у Првостепеном суду у Јагодини. Био је управник града Београда 1868–1873. и 1876/1877. године; два пута министар унутрашњих дела 1873. и 1879/1880. Године 1887. постао је државни саветник.

ТУЦАКОВИЋ ТОДОР, трговац (1825–1896). За време Свето-андрејске скупштине био је народни посланик и присталица повратка Обреновића на српски престо. Припадао је Либералној странци и биран је годинама за народног посланика. Три пута је био председник Народне скупштине: 1878, 1879. и 1887. године.

У

УГРИЧИЋ ЈЕВТИМИЈЕ ЈЕВТА (1800–1886). Завршио је богословију у Карловцима и филозофију у Пешти. Чиновничку каријеру почео је као писар крагујевачке конзисторије. После тога је на био на разним положајима: писар у митрополији, судија и председник суда, начелник Министарства финансија, председник Апелације, председник Касације, министар правде и просвете 1859. године, а после тога државни саветник и члан Врховног суда. Био је заједно

са Илијом Гарашанином и Стевчом Михаиловићем члан привремене управе 1858. године, после другог избора Милоша Обреновића.

Х

ХЛАПЕЦ ЂОРЂЕВИЋ ЈУЛИЈА ЈУЛКА, прва жена доктор наука у Аустроугарској (Бечеј, 1882. – Усти на Лаби, 1969). Докторирала је 1906. на Универзитету у Бечу, одбраном дисертације с темом „Подвојвода Јован Монастерлија“, која је објављена у *Лейпцигској Машице српске* 1908. године.

За време Првог светског рата живела је у Бечу и писала дневник, који је 1922. изашао под називом *Црпцице из ђрошлосџи Ауспџро-Уџарске*.

После рата с мужем и ћеркама преселила се у Чехословачку и посветила феминизму. Поред бројних научних студија, објавила је роман *Једно дојисивање* и књигу поетске прозе и путописа *Осећања и ојажања*.

У свом богатом стваралаштву Јулка Хлапец Ђорђевић је поставила неколико кључних питања, почев од потчињености жене у браку, преко тога да образоване жене мање зарађују од својих колега, до питања како високообразоване жене немају, а мушке аналфабете имају право гласа. Замерала је женским удружењима бављење пацифизмом, иако жене на то не могу да утичу, уместо да се посвете питањима која се тичу само жена. Сматрала је да пацифизам треба гајити васпитавањем деце у мирољубивом духу, наставом историје и дипломатијом. С друге стране, одушевила ју је порука Женског конгреса у Прагу: Рука која њише колевку, њише свет!

ХРИСТИЋ НИКОЛА (1818–1911) дошао је у Србију 1840. године и одмах ступио у државну службу. Био је председник Првостепеног суда (1847), управник вароши Београда (1856–1858, 1860), министар унутрашњих дела (1860–1868). Затим је че-

тири пута био председник владе и министар унутрашњих дела: 1867/1868, 1883/1884, 1888/1889. и 1894/1895. и државни саветник и председник Савета 1895. и 1901. године.

ХРИСТИЋ ФИЛИП (1819–1905). Као државни питомац докторирао је права у Паризу. Године 1857/1858. био је комесар при сталној Дунавској комисији. Затим је постао члан Државног савета, за време друге владе кнеза Милоша његов лични секретар, а 1860/1861. председник владе и министар иностраних дела. У влади Јована Маринковића 1873/1874. био је министар просвете. Учествовао у важним политичким и дипломатским мисијама у иностранству и више година био посланик Србије у Цариграду, Бечу и Лондону.

Ц

ЦЕНИЋ ЂОРЂЕ, политичар (1825–1903). Права је завршио у Немачкој. Године 1849. постао је професор кривичног права на Лицеју, а затим председник Првостепеног суда. Годинама је био државни саветник и председник Савета. Био је двапут министар правде, 1860/1861. и 1873/1874, и једанпут председник владе и министар правде 1868/1869. године.

ЦИЈУК СУЛТАНА, оперска певачица (Вршац, 8. јануар 1871. – 1935). Студирала је певање на Бечком конзерваторијуму, од 19. септембра 1890. до 1893. године.

Султана је била удата за оперског певача Жарка Савића, који је у Београду основао Оперу на Булевару. Заједно су наступали у Београду, Панчеву, Белој Цркви, Кикинди, Мостару, Новом Саду, у операма: Биничког (*На Уранку*), Сен-Санса (*Самсон и Далила*) и многим другим.

Одржавала је хуманитарне концерте на Великој школи, као и у корист Кола српских сестара и Друштва кнегиње Љубице. После концерта на двору краља Александра Обре-

новића, приликом посете црногорског кнеза Николе Петровића, одликована је србијанским Орденом Светог Саве и црногорским Даниловим орденом.

ЦРНОБАРАЦ ДИМИТРИЈЕ, политичар (1818–1872). Школовао се у Аустрији и Француској и тамо завршио права и докторирао. Чиновничку каријеру започео је у Министарству правде. Године 1856. обављао је извесно време дужност министра правде и просвете, а 1858. био је министар истог ресора. И у влади Николе Христића, 1868. године, заузимао је портфељ Министарства просвете. Том приликом је скинуо забрану са употребе Вуковог правописа у Србији. Годинама је био државни саветник.

ЦУКИЋ КОСТА (1826–1879). Студирао је у иностранству и докторирао филозофију у Хајделбергу. Године 1848. постао је професор народне економије на Лицеју, 1858/1859. био је члан Дунавске комисије у Бечу, а од 1861. до 1868. министар финансија и заступник министра просвете, затим наш посланик у Букурешту (1869), државни саветник (1873) и посланик у Бечу (1874–1878).

Ч

ЧУМИЋ АЋИМ, политичар (1836–1901). Државне науке слушао је у Хајделбергу и Паризу. Чиновничку каријеру почео је као професор гимназије, а 1865. постављен је за професора казненог права на Великој школи. Био је председник општине (1871). Први пут је постао министар унутрашњих дела 1873/1874, а други пут председник владе и министар унутрашњих дела 1874/1875. године. Бавио се и адвокатуром, а неко време је био члан Касационог суда.

Ш

ШАФАРИК ЈАНКО, историк (1814–1886). Филозофију је завршио у Братислави а медицину у Пешти. У Србију је прешао 1843. и постао професор физике на Лицеју, а од 1849–1861. професор историје. Године 1869. постао је члан Државног савета. Био је један од Гарашанинових поузданих људи у раду на политичкој пропаганди у југословенским земљама, а нарочито у Војводини. Осим историјом, бавио се и археологијом и нумизматиком. Био је један од оснивача музеја у Србији. Осим тога, издао је већи број наших средњовековних историјских споменика.

Шира литература

1. Група аутора, *Уставни развој Србије у 19. и почетком 20. века*, САНУ, Београд.
2. Гузина, Ружица, *Кнежина и постанак српске буржоаске државе*, Београд, 1955.
3. Ђорђевић, Мирослав, Живојин Ђурић, *Рађање грађанске Србије – развој политичких институција у Србији у 19. веку*, Институт за политичке студије, Београд, 2002.
4. Ђорђевић, Мирослав, *Питање самоуправе Србије 1721–1830*, Београд, 1970.
5. *Енциклопедија ликовних уметности*, 3, Загреб, 1964.
6. Живановић, Живан, *Политичка историја Србије у другој половини 19. века*, књ. I–IV, Београд, 1920–1924.
7. Јанковић, Драгослав, *Историја државе и права 19. века*, Београд, 1959.
8. Јовановић, Слободан, *Уставобраници и њихова влада, група влада Милоша и Михаила*, БИКС, Београд, 1990.
9. Казимировић, Васа, Никола Пашић и његова доба 1845–1926, књ. 1 и 2, Београд, 1990.
10. Клајић-Симић, Иконија, *Каптарина Миловук, њен живот и рад*, Београд, 1936.
11. Крстић, Василије, Љушић, Радош, *Програми и политички ставови српских политичких странака*, Београд, 1990.
12. Крстић, Василије, Спасовић, Ивана, *Друштво своја доба*, Београд, 2016.

13. Љушић, Радош, *Књеиња Љубица*, Горњи Милановац, 1997.
14. Матић, Милан, *Српска иколичка традиција*, ИПС, 1998.
15. Милентијевић, Радмила, *Милева Марић Ајнштајн – Живот са Албертом Ајнштајном*, Београд, 2012.
16. Милићевић, Јован, „Народне скупштине у Србије 1839–1843. године“, *Зборник Филозофског факултета у Београду*, 1956.
17. Милићевић, Јован, *Јеврем Грујић*, Нолит, Београд, 1964.
18. Миловановић, М., *Уставност Србијина*, СКГ, 1908.
19. Новаковић, Стојан, *Турско царство пред српски уставанак*, Београд, 1906.
20. Обреновић, Наталија краљица, *Моје успомене*, Београд, 2000.
21. Познановић, Душан, „Школовање Милеве Марић Ајнштајн“, *Сунчани сави*, часопис за науку, уметност и културу, година 5, број 6, пролеће 1996.
22. Поповић, Миливоје, *Борбе за парламентарни режим у Србији*, Београд, 1939.
23. Продановић, Јаша, *Уставни развојак и уставне борбе у Србији*, Београд, 1936.
24. Радовановић, Стеван, *О знаменим Српкињама 19. века*, Земун, 2006.
25. Сеги, Ласло, *Студенти са данашње територије Војводине на европским универзитетима 1338–1919*, Нови Сад, 2010.
26. Спасовић, Ивана, *Златна вреде*, Панчево, 2014.
27. Спасовић, Ивана, *Кнеиње и краљице династија Обреновић и Карађорђевић*, Чачак, 2016.
28. Спасовић, Ивана, *Четврти савез*, Вршац, 2015.
29. Стојадиновић, Милица Српкиња, *У Фрушкој тори 1854*, Београд, 1985.
30. Столић Ана, *Савка Суботић – слика једног света*, предговор књизи: Савка Суботић, *Успомене*, Београд, 2001.
31. Суботић, Савка, *Успомене*, Београд, 2001.
32. Тимотијевић, Мирослав, Михаиловић, Радмила, *Кашина Ивановић, прва српска сликарка*, Београд, 2004.
33. Турлаков, Слободан, *Лейоис музичког живота у Београду 1840–1941. (успомене и делу Јованке Стојковић и Станислава Биничкој)*, Београд, 1996.

34. *Усйомене Делфе Иванић*, др Јасмина Милановић (прир.), Београд, 2012.
35. Хлапец-Ђорђевић, др Јулија, *Омладинка Драћа Дејановић*, Мисао, Београд, 1921.
36. Чубриловић, Васа, *Историја ђолићичке мисли 19. века*, Београд 1958.
37. Чубрић, Љиљана, *Кашарина – Срб-девојка*, Београд, 2011.